પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ

૩૨

પાંત્રિશ બોલ

વગેરે

(સરળ અર્થ સાથે)

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી

શેઠ ખીમચંદ મેલાપચંદની વાડી ઝવેરી

મેનશન ગોપીપુરા-સુરત.

ઓશવાળ મહોલ્લો.

પ્રત ૨૦૦૦.

સંવત ૧૯૮૧ વીર સંવત ૨૪૫૧ સને ૧૯૨૪.

કિંમત ૦-૧-૦. પોસ્ટેજ સાથે ૦-૧-૬.

પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ

૩૨

પાંત્રિશ બોલ

વગેરે

(સરળ અર્થ સાથે)

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી

શેઠ ખીમચંદ મેલાપચંદની વાડી ઝવેરી

મેનશન ગોપીપુરા સુરત.

ઓશવાળ મહોલ્લો.

ન્૧ ૨૦૦૦.

ંવત્ ૧૯૮૧ વીર સવત્ ૨૪૫૧ સને ૧૯૨૪.

ીંમત ૦-૧-૦. પોસ્ટેજ સાથ ૦-૧-૬.

૧૧૭૩૮

પ્રભુપ્રાર્થના રૂપ મંગલાચરણ.

પ્રિયતમ પ્રભુ! નમીએ આપને,
જપીએ પાવન તુમ જાપને- પ્રિયતમ૦ ૧
જ્ઞાન દીપક હૃદયે પ્રકટાવી,
પૂર્ણ પ્રજાળો પાપને- પ્રિયતમ૦
બળસાગર! રગ રગ બળ રેડો,
નસ નસ દ્યો નીતિ છાપને- પ્રિયતમ૦ ૩
અમ અંતર દમતા કુવિચારો,
પાત્ર થજો તુમ શાપને- પ્રિયતમ૦ ૪
આપ વદન શશી ગ્રહવા મથતાં,
માંજો* અમ મન-ખાપને÷- પ્રિયતમ૦ ૫
પોતાના ગણી પાળો અમને,
એજ અરજ મા બાપને- પ્રિયતમ૦ ૬

---

* સાફ કરો. ÷ મન રૂપ દર્પણ.

"ગાંડીવ" છાપખાનામાં નટવરલાલ મૂળચંદે
છાપી. કેળાપીઠ-સુરત.

અર્પણ પત્રિકા.

શાંત મૂર્તિ ગુણાનુરાગી, નિષ્કલંકચારિત્રનું પાલન કરનાર પૂજ્યપાદ મુનીમહારાજ શ્રી ગુણમુનીજી આપ સાહેબે સુરતના ગોપીપુરામાં શેઠ ખીમચંદ મેલાચંદની વાડીના ઉપાશ્રયમાં રહી પોતાની શાંત સુધારસ વાણી વડે ઘણા ભવ્ય જીવોને ધર્મમાં સ્થિર કર્યા છે તે માટે આ લઘુ પુસ્તક આપ સાહેબના ચરણકમલમાં હું અર્પણ કરૂં છું.

લી૦, આપનો સદાનો આભારી સેવક,

ઝવેરી નવલચંદ ખીમચંદ.

પ્રસ્તાવના.

આટલી નાની બૂકની પ્રસ્તાવના હોય નહિં; છતાં, મારી દૃષ્ટીએ હાલમાં આ બૂકની ઘણીજ ઉપયોગીતા લાગવાથી કાંઇક વિવેચન લખીશ. આ બૂકમાં શ્રાવકના માર્ગાનુસારીના પાંત્રીશ ગુણોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યાથી આ બૂક જૈન વર્ગ તથા પાઠશાળાઓમાં ભણુતા બાળકોને ઘણીજ ઉપયોગી થઈ પડશે એમ જાણીને અમો-એ આ બૂક છપાવી પ્રસિદ્ધ કરાવી છે. અને તેના પ્રથમ પ્રગટ કર્તા શ્રી જૈન શ્રેયસ્કરમંડળ નો ઉપકાર માનવામાં આવે છે, વળી અત્રે શ્રી રત્નસાગરજી જૈન વિદ્યાશાળામાં આ બૂક ચલાવવા માટે તે સંસ્થાના કાર્ય કર્તાઓ તથા અન્ય જે જે પાઠશાળાઓમાં ચાલતી હોય તે તે સંસ્થાઓના કાર્યકર્તાઓનો પણ ઉપકાર માન્યા વગર રહી શકાતું નથી. એજ

લી૦,

નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી.

"પરમપૂજ્ય શાન્ત, દાન્ત, મહંત, ત્યાગી, વૈરાગી પરમ ઉપકારી મુનિમહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ માં શ્રી ગુણ મુનિજીનું ટુંક જીવનચરિત્ર

પરમપૂજ્ય શ્રીનો જન્મ જોધપુર ગામમાં (મારવાડ) સંવત ૧૯૧૮ના કારતક સુદમાં વિશા-ઓસવાળ જ્ઞાતિના ગોત્રકુમઠના શા. ધીંગડમલજી ગુલાબમલજીની ધર્મપત્ની સદાબાઇની કુક્ષીએ થયો હતો. ઉક્ત મહાત્માનું સંસારીપણાનું નામ ગણેશમલજી રાખવામાં આવ્યું હતું."

સંસારની અસારતા જાણી, વૈરાગ્ય દશા જાગવાથી પરમપૂજ્ય પરમઉપકારી મુનિમાહરાજ શ્રી મોહનલાલજી માહરાજના શિષ્ય આચાર્ય શ્રી જશ મુનિજી પાસે સંવત ૧૯૪૬ ના જેઠ સુદ ૧૦ના રોજ નવસારી પાસે જલાલપોર ગામમાં

દિક્ષા અંગીકાર કરી હતી. મસા જેવા શારિરીક વ્યાધિને લીધે તબીયત સારી ન રહેવાથી વડી દિક્ષાના જોગ વહુન કરી ન શકવાથી વડીદિક્ષા લઇ શકયા નથી. છતાંપણ તેમનામાં જે શાંત સ્વભાવ, સરળતા, નિષ્કપટપણું, આદિ ગુણો છે તે અવર્ણનીય છે. તેઓશ્રી ગામોમાં વિહાર કરતાં અત્રે હમારી વાડીના ઉપાશ્રયે સંવત ૧૯૪૭ માં ચોમાસુ કરવા પધારેલા તે પછી શારીરિક સ્થીતિ ઠીક ન રહેવાથી, અન્ય સ્થળે વિહાર કરી શકયા નથી. ત્યાં હમારા આગ્રહથી અત્રે રહેવાનું રાખ્યું છે. તેઓશ્રીએ આજદિન સુધીમાં ઘણાં ભવ્ય જીવોને, સામાયિક, પ્રતિ ક્રમણ આદિ શુભક્રિયામાં જોડયા છે તે બદલ તેમનો ઉપકાર વિસરાય એમ નથી.

લી૦,

શા. નવલચંદ ખીમચંદ ઝવેરી.

શ્રી અજીતનાથનું સ્તવન

(રૂષભ જીનેશ્વર પ્રીતમ મ્હારોરે એ રાગ)

અજીત જીનેશ્વર પ્રણમો સદારે મોક્ષ સુખના દેનાર
છપ્પન દિગ કુમારીઓ સેવતીરે તું હી જગતનો આધાર
(અજીત) ૧

નરક નિગોદનું દુઃખ ટાળશોરે આપ દયાના ભંડાર
ભવ ભ્રમણમાં ભમતો હું પ્રભુરે તુજ શરણુ આધાર " ૨

ઇંદ્રિય તણે વશ વીભુ હું પડયોરે સેવ્યા દુઃખ અનંત
તપ જપ સંજમ નવી ધરયારે ભમીઓ ભવ અનંત " ૩

ચોત્રીશ અતિશયે પ્રભુ શોભતારે મૂલ અતિશય ચાર
સોવન કાંતિ સમ પ્રભુ દીપતારે ભવ સાયરથી તાર " ૪

કરૂણા આણી સેવકને તારશોરે તો મોટો ઉપકાર
શુદ્ધ સમકિત મુજને આપશોરે અવર ન યાચું લગાર " ૫

ભવ સમુદ્રમાં પ્રભુ ડુબતો રે બાંહ્ય ગ્રહો મહારાજ
મોહનવિજ્ય સૂરી પ્રભાવથી રે પ્રીતિ વિનવે આજ " ૬

શ્રી મહાવીર સ્વામીનું સ્તવન

(શી કહું કથની મારી નાથ-એ રાગ)

યાચું હું પ્રભુજી તુજને આજ યાચું હું પ્રભુજી તુજને-એ આંકણી
ત્રિશલાનંદન કર્મ નિકંદન ચોસઠ સુરપતિ સેવે
કરૂણાના સાગર દુઃખના બેલી મોહ શત્રુને જીતનારા-નાથ
(યાચું) ૧
ભવ ભ્રમણમાં હું રે ભટકતો ભમીયો અનંત સંસાર
ચાર અતિશય જન્મથી થાયે સુંદર મુરતિ તહારી-નાથ " ૨
સિદ્ધ સ્વરૂપી મુક્તિના વાસી અનુપમ સુખના ભોકતા
અષ્ટ કર્મના ફંદમાં ફસીયો હવે મને તો ઉગારો નાથ " ૩
દુઃખમ કાલે પંચમ આરે ભવ્ય જીવના તુમે તારક
ઉતરે રૂપી સંસાર ભાસ્યો અબ તુમ શરણે આવ્યો નાથ " ૪
દુર્લભ દર્શન પ્રભુજીનું દેખી સ્થિર થયું મન મારૂ
ક્રોધી ચંડકોશિકને તાર્યો તિમ પ્રભુ મુજને તારો નાથ " ૫
ત્રણ રત્ન પ્રભુમુજને આપી શિવ સુખ અમને આપો
સૂરી શ્રી મોહન વિજય પ્રભાતે આજ વિનતી અવધારો
નાથ (યાચું) ૬

પાંત્રિશ બોલ.

(સરળ અર્થ સાથે.)

---:O:---

૧

પહેલે બોલે ગતિ ચાર છે.

૧ પાપ કરીને અવતરેલા નારકીઓની ગતિ તે નરકગતિ.

૨ પશુ તથા પક્ષી વગેરેની ગતિ તે તિર્યંચગતિ.

૩ માણસોની ગતિ તે મનુષ્યગતિ.

૪ પુણ્ય કરીને અવતરેલા દેવતાઓની ગતિ તે દેવગતિ.

૨

બીજે બોલે જાતિ પાંચ છે.

૧ માત્ર શરીરવાળા જીવોની જાતિ. જેવા કે માટી, પાણી, અગ્નિ, વનસ્પતિ વગેરેના જીવો તે એકેંદ્રિય જાતિ.

૨ શરીર અને જીભવાળા જીવોની જાતિ જેવા કે—શંખ, પૂરા, કીડા વગેરે તે બે ઇંદ્રિયજાતિ.

૩ શરીર, જીભ અને નાકવાળા જીવોની જાતિ. જેવા કે-માંકડ, જૂ, કીડી, મંકોડા વગેરે તે તેઇંદ્રિય જાતિ.

૪ શરીર, જીભ, નાક અને આંખવાળા

જીવોની જાતિ. જેવા કે-માખી, મચ્છર, વીંછી વગેરે તે ચૌરિંદ્રિય જાતિ.

૫ શરીર, જીભ, નાક, આંખ અને કાનવાળા જીવોની જાતિ. જેવાકે-દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નારકી તે પંચેંદ્રિય જાતિ.

૩

ત્રીજે બોલે કાય છ છે.

૧ પૃથ્વીકાય-માટી, પત્થર વગેરેના જીવો.
૨ અપ્કાય પાણીના જીવો.
૩ તેઉકાય-અગ્નિના જીવો.
૪ વાઉકાય-પવનના જીવો.
૫ વનસ્પતિકાય-શાક, ભાજી, ફળ, ફૂલ વગેરેના જીવો.
૬ ત્રસકાય-હાલતા ચાલતા જીવો.

૪

ચોથે બોલે ઇંદ્રિય પાંચ છે.

૧ શ્રોત્રેંદ્રિય-કાન. ૪ રસેંદ્રિય—જીભ.
૨ ચક્ષુરિંદ્રિય આંખ. ૫ સ્પર્શેંદ્રિય-શરીર
૩ ઘ્રાણેંદ્રિય—નાક.

૫

પાંચમે બોલે પર્યાપ્તિ છછે. પર્યાપ્તિ-શક્તિ.

૧ આહાર ગ્રહણ કરી તેનો રસ કરવાની શક્તિ તે આહાર પર્યાપ્તિ.
૨ રસમાંથી લોહી, માંસ, વીર્ય વગેરે સાત ધાતુ બનાવી શરીર બાંધવાની શક્તિ તે શરીર પર્યાપ્તિ.
૩ શરીરમાં જરૂર પડતી ઇંદ્રિયો કરવાની શક્તિ તે ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ.

૪ પુદ્ગલો ગ્રહણ કરી તેનો શ્વાસોચ્છ્વાસ બનાવવાની શક્તિ તે શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ.

૫ પુદ્ગલો ગ્રહણ કરી તેની ભાષા બનાવવાની શક્તિ તે ભાષા પર્યાપ્તિ.

૬ પુદ્ગલો ગ્રહણ કરી તેનું મન બનાવવાની શક્તિ તે મનઃપર્યાપ્તિ.

૬

છઠ્ઠે બોલે પ્રાણ દશ છે.

૧ સાંભળવાની શક્તિ તે શ્રોત્રેંદ્રિય પ્રાણ.
૨ જોવાની શક્તિ તે ચક્ષુરિંદ્રિય પ્રાણ.
૩ સુંઘવાની શક્તિ તે ઘ્રાણેંદ્રિય પ્રાણ.
૪ ચાખવાની શક્તિ તે રસેંદ્રિય પ્રાણ.
૫ સ્પર્શ કરવાની શક્તિ તે સ્પર્શેંદ્રિય પ્રાણ.

૬ વિચારકહવાની શક્તિતે મનોબળપ્રાણ

૭ બોલવાની શક્તિ તે વચનબળપ્રાણ.

૮ શરીરથી કાર્ય કરવાની શક્તિ તે કાય-
બળ પ્રાણ.

૯ શ્વાસ લેવો તથા મૂકવો તે શ્વાસોશ્વાસ
પ્રાણ.

૧૦ આયુષ્ય તે આયુઃપ્રાણ.

૭

સાતમે બોલે શરીર પાંચ છે.

૧ મનુષ્ય અને તિર્યંચનું શરીર તે ઔ-
દારિક શરીર.

૨ દેવતા અને નારકીનું શરીર તે વૈક્રિય
શરીર.

૩ તીર્થંકર ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછવા તથા

તેમની ઋદ્ધિ જોવા મુનિરાજ નવું શ-
રીર કરે છે તે આહારક શરીર. ઋદ્ધિ=
ઠકુરાઈ.

૪ આહારને પચાવનાર શરીર તે તૈજસ
શરીર.

૫ આત્માને કર્મ વળગેલાં છે તે કાર્મણ
શરીર.

૮

આઠમે બોલે યોગ પંદર છે.

યોગ—વ્યાપાર, ક્રીયા.

૧ મનોયોગના ચાર પ્રકાર છે. પ્રકાર-ભેદ.

૧ સાચો વિચાર કરવો તે સત્ય મનોયોગ.

૨ ખોટો વિચાર કરવો તે અસત્ય મનોયોગ.

૩ કાંઇક સાચો અને કાંઇક ખોટો વિચાર
કરવો તે મિશ્ર મનોયોગ, આને સત્ય-

મૃષા પણ કહે છે.

૪ ખોટો પણ નહિ અને સાચો પણ નહિ એવો વિચાર કરવો તે વ્યવહાર મનોયોગ. આને અસત્યામૃષા મનોયોગ પણ કહે છે. (શિક્ષકે આ બોલ દૃષ્ટાંત આપી સમજાવવો.)

૨ વચનયોગના ચાર પ્રકાર છે.

૧ સાચું બોલવું તે સત્ય વચનયોગ.

૨ ખોટું બોલવું તે અસત્ય વચનયોગ.

૩ કાંઇક સાચું અને કાંઇક ખોટું બોલવું તે મિશ્ર વચનયોગ.

૪ ખોટું પણ નહિ અને સાચું પણ નહિ એવું બોલવું તે વ્યવહાર વચનયોગ.

૩ કાયયોગના સાત પ્રકાર છે.

૧ મનુષ્ય અને તિર્યંચ ઉત્પન્ન થાય ત્યા- ઔદારિક શરીર બાંધવા માંડે તે વખતે જે યોગ હોય તે ઔદારિક મિ-શ્ર કાયયોગ.

૨ તેઓનેજ તે શરીર બાંધ્યા પછી જે યોગ હોય તે ઔદારિક કાયયોગ.

૩ દેવતા અને નારકી ઉત્પન્ન થાય ત્યારે વૈક્રિય શરીર બાંધવા માંડે તે વખતે જે યોગ હોય તે વૈક્રિયમિશ્ર કાયયોગ.

૪ તેઓનેજ તે શરીર બાંધ્યા પછી જે યોગ હોય તે વૈક્રિય કાયયોગ.

૫ તીર્થંકર ભગવાન્‌ને પ્રશ્ન પૂછવા તથા તેમની ઋદ્ધિ જોવા મુનિરાજ આહારક શરીર કરવા માંડે તે વખતે જે યોગ

હોય તે આહારકમિશ્ર કાયયોગ.

૬ તેમનેજ તે શરીર બાંધ્યા પછી જે યોગ હોય તે આહારક કાયયોગ.

૭ જે વડે જીવ આહારને પચાવે તથા કર્મ ગ્રહણ કરે તે તૈજસ કાર્મણ કાયયોગ.

૯

નવમે બોલે ઉપયોગ બાર છે. ઉપયોગ ધ્યાન આપવું અથવા ઉપયોગ કરવો એટલે જ્ઞાનદર્શનને વાપરવાં તે.

૧ પાંચ ઇંદ્રિય અને મનથી જે જાણવું તે મતિજ્ઞાન.

૨ શાસ્ત્ર વાંચવા, ભણવા તથા સાંભળવાથી જે જ્ઞાન થાય તે શ્રુતજ્ઞાન.

૩ અમુક હદમાંહેલા રૂપી પદાર્થોનું ઇંદ્રિ-

યોની મદદ વિના જે જ્ઞાન થાય તે અવધિજ્ઞાન. રૂપી-જેને વર્ણ, ગંધ, રસ તથા સ્પર્શ હોય તે. વર્ણ—રંગ.

૪ અઢીદ્વીપની અંદર રહેલા મનુષ્ય તથા તિર્યંચના મનના ભાવનું જે જ્ઞાન થાય તે મનઃપર્યવજ્ઞાન. જંબુદ્વીપ, ધાતકી ખંડ તથા અર્ધ પુષ્કરવરદ્વીપ એ અઢી દ્વીપ કહેવાય. દ્વીપ-જેને ફરતું પાણી હોય તે.

૫ જગત્‌માં રહેલા રૂપી તથા અરૂપી સર્વ પદાર્થોનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન થાય તે કેવળ જ્ઞાન. અરૂપી-જેને વર્ણ, ગંધ, રસ તથા સ્પર્શ ન હોય તે. સંપૂર્ણ-પૂરેપૂરું.

૬ મિથ્યાત્વ સહિત મતિજ્ઞાન કે જેથી વસ્તુ

સ્વરૂપ યથાસ્થિત વિચારવામાં ન આવે
તે મતિઅજ્ઞાન. મિથ્યાત્વ—વસ્તુને
સાચી રીતે ન માનવી તે. યથાસ્થિત
—જેવું હોય તેવું.

૭ મિથ્યાત્વ સહિત શ્રુતજ્ઞાન કે જેથી વ-
સ્તુ સ્વરૂપ સાચી રીતે સમજવામાં
ન આવે તે શ્રુતઅજ્ઞાન.

૮ મિથ્યાત્વ સહિત અવધિજ્ઞાન કે જેથી
અમુક હદમાંહેલા રૂપી પદાર્થો આત્મા
વડે જાણવામાં ફેરફાર થાય તે વિ-
ભંગ જ્ઞાન.

૯ આંખથી જોવું તે ચક્ષુદર્શન.

૧૦ આંખ વિના બાકીની ઇંદ્રિયોથી જે
સામાન્ય જાણવું તે અચક્ષુદર્શન.

૧૧ અમુક હદમાં રહેલા રૂપી પદાર્થોનું જે

સામાન્ય જ્ઞાન તે અવધિદર્શન.

૧૨ જગતમાં રહેલા રૂપી તથા અરૂપી સર્વ પદાર્થોનું જે સામાન્ય જ્ઞાન તે કેવળ દર્શન.

૧૦

દશમે બોલે કર્મ આઠ છે.

૧ જ્ઞાનને ઢાંકી દેનારૂં કર્મ તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ.

૨ દર્શનને ઢાંકી દેનારૂં કર્મ તે દર્શનાવરણીયકર્મ. દર્શન-વસ્તુના સામાન્ય ધર્મનો જે બોધ તે, વસ્તુને પ્રથમ જોવાથી જે જાણી શકાય તે.

૩ સંસારમાં સુખદુઃખને ઉત્પન્ન કરનારૂં કર્મ તે વેદનીયકર્મ.

૪ સંસારમાં આસક્તિ-પ્રીતિ કરાવનારૂં કર્મ તે મોહનીયકર્મ.

૫ આયુષ્ય-જીંદગી તે આયુઃકર્મ.

૬ જીવને ચાર ગતિ તથા પાંચ ઇંદ્રિયો વગેરે અનેક પ્રકાર પ્રાપ્ત કરાવી આપનારૂં કર્મ તે નામકર્મ. પ્રકાર-ભેદ, સ્થિતિ.

૭ જીવને સંસારમાં ઉચ્ચ તે માનયોગ્ય તથા નીચ તે અપમાનયોગ્ય સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરાવનારૂં કર્મ તે ગોત્રકર્મ.

૮ જીવને દાન દેવામાં, લાભ મેળવવામાં, ખાવા પીવામાં, પહેરવા ઓઢવા વગેરેમાં તથા બળનો ઉપયોગ કરવામાં હરકત કરનારૂં કર્મ તે અંતરાયકર્મ.

૧૧

અગ્યારમે બોલે ગુણઠાણાં ચૌદ છે.

ગુણઠાણાં—ગુણનાં સ્થાનકો.

૧ તત્ત્વનેસાચી રીતે નહિ માનનાર મિથ્યાત્વી જીવોનું ગુણઠાણું તે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું. તત્ત્વ-વસ્તુનું સ્વરૂપ, પદાર્થ.

૨ સમકિતથી પડતા જીવોને થોડો કાળ ટકવાનું ગુણઠાણું તેસાસ્વાદન ગુણઠાણું.

૩ ખરા તત્ત્વ ઉપર પ્રીતિ નહિ અને ખોટા તત્ત્વ ઉપર અપ્રીતિ નહિ એવા જીવોનું ગુણઠાણું તે મિશ્ર ગુણઠાણું.

૩ સમકિત પામેલા પણ વ્રત પચ્ચખ્ખાણ વગરના જીવોનું ગુણઠાણું તે અવિરતિ સમકિતદ્રષ્ટિ ગુણઠાણું.

૫ અણુવ્રતધારી શ્રાવકોનું ગુણઠાણું તે દેશવિરતિ ગુણઠાણું. અણુ-ન્હાનાં.

૬ પાંચ મહાવ્રત પાળનારા મુનિરાજોનું ગુણઠાણું તે પ્રમત્ત ગુણઠાણું. શ્રાવક અને મુનિરાજોનાં વ્રતની વાત આગળ આવશે.)

૭ વિશેષ ઉત્તમ ભાવવાળા મુનિરાજોનું ગુણઠાણું તે અપ્રમત્ત ગુણઠાણું.

૮ પૂર્વે નહિ આવેલા નિર્મળ ભાવ જ્યાં આવે તે અપૂર્વકરણ અથવા નિવૃત્તિ ગુણઠાણું.

૯ લોભના મ્હોટા વિભાગ કરી તેનો નાશ કરવાનું અથવા દાબી દેવાનું ગુણઠાણું તે અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણું.

વિભાગ-ખંડ, કકડા.

૧૦ લોભના ન્હાના વિભાગ કરી તેનો નાશ કરવાનું અથવા દાબી દેવાનું ગુણઠાણું તે સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણું.

૧૧ જ્યાં મોહનીયકર્મ આત્મા સાથે (સત્તામાં)હોય પણ ભોગવવામાં(ઉદયમાં) ન આવે તે ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું.

૧૨ મોહનીયકર્મનો સર્વથા નાશ થયા પછીનુંગુણઠાણું તે ક્ષીણમોહગુણઠાણું.

૧૩ તીર્થંકર તથા બીજા સમસ્ત કેવળજ્ઞાની ભગવાનનું ગુણઠાણું તે સયોગી કેવળી ગુણઠાણું. સમસ્ત-બધા.

૧૪ મોક્ષે જવા પહેલાં થોડો કાળ આવે તે અયોગીકેવળી ગુણઠાણું.

૧૨

બારમે બોલે પાંચ ઇંદ્રિયના વિષયો ત્રે-
વિશ છે. વિષય-અભિલાષા, ઇચ્છા.

૧ શ્રોત્રેંદ્રિયના ત્રણ વિષય છે,

૧ જેમાં જીવ હોય અને તે અવાજ કરે તે, જેમકે માણસ, પશુ, પક્ષી વગેરેનો અવાજ તે જીવ શબ્દ.

૨ જીવ વગરના પદાર્થોનો અવાજ, જેમકે ઘડીયાળ, ઢોલ વગેરેનો અવાજ તે અજીવ શબ્દ.

૩ જીવ તથા જીવવગરના પદાર્થોનો ભેગો અવાજ થાય તે, જેમકે શરણાઈ વગેરેનો અવાજ તે મિશ્ર શબ્દ.

૨. ચક્ષુરિંદ્રિયના પાંચ વિષય છે.

૧ કાળો, ૨ લીલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો, ૫ ધોળો.

૩ ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય છે.

૧ સુરભિગંધ–સારીગંધ, દુરભિગંધ–નઠારી ગંધ.

૪ રસેંદ્રિયના પાંચ વિષય છે.

૧ કડવો ૨ તીખો, ૩ કષાયેલો ૪ ખાટો, ૫ મીઠો. કષાયેલો–આંબળાના સ્વાદ જેવો.

૫ સ્પર્શેંદ્રિયના આઠ વિષય છે.

૧ સુંવાળો, ૨ ખડબચડો, ૩ હળવો, ૪ ભારે, ૫ ઠંડો–શીત, ૬ ઉષ્ણ–ઉન્હો, ૭ લુખો-રૂક્ષ, રસવગરનો, ૮ ચોપડ્યો–સ્નિગ્ધતાવાળો, રસવાળો.

૧૩

તેરમે બોલે મિથ્યાત્વ દશ પ્રકારનાં છે.

૧ જીવને અજીવ કરી જાણે તે મિથ્યાત્વ.

૨ અજીવને જીવ કરી જાણે તે મિથ્યાત્વ.

૩ ધર્મને અધર્મ કરી જાણે તે મિથ્યાત્વ.

૪ અધર્મને ધર્મ કરી જાણે તે મિથ્યાત્વ.

૫ સાધુને અસાધુ કરી સદ્દહે તે મિથ્યાત્વ. સદ્દહે—વિશ્વાસ સહિત માને.

૬ અસાધુને સાધુ કરી સદ્દહે તે મિથ્યાત્વ.

૭ મોક્ષનો માર્ગ સાચો છે તેને ખોટો કરી માને તે મિથ્યાત્વ. કરી—તરીકે.

૮ સંસારનો માર્ગ ખોટો છે તેને સાચો કરી માને તે મિથ્યાત્વ.

૯ વાયરા આદિ રૂપી પદાર્થને અરૂપી

કરી સદ્દહે તે મિથ્યાત્વ.

૧૦ મોક્ષ આદિક અરૂપી પદાર્થને રૂપી કરી સદ્દહે તે મિથ્યાત્વ.

૧૪

ચૌદમે બોલે નવ તત્ત્વ સંબંધી જાણવા યોગ્ય એકસો પંદર ભેદ છે.

૧ જીવતત્ત્વના ચૌદ ભેદ છે.

૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય, ૨ બાદર એકેંદ્રિય, ૩ બેઇંદ્રિય, ૪ ત્રિઇંદ્રિય, ૫ ચઉરિંદ્રિય, ૬ અસન્ની પંચેંદ્રિય, ૭ સન્ની પંચેંદ્રિય-એ સાતેને પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા એમ બે બે ભેદે ગુણતાં ચૌદ ભેદ.

૨ અજીવ તત્ત્વના ચૌદ ભેદ.

ધર્માસ્તિકાયના સ્કંધ, દેશ અને પ્રદેશ

એ ત્રણ ભેદ, અધર્માસ્તિકાયના અને આકાશાસ્તિકાયના પણ એજ પ્રમાણે ત્રણ ત્રણ ભેદ, કાળદ્રવ્યનો એક ભેદ અને પુદ્ગલાસ્તિકાયના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ એ ચાર ભેદ--એમ સર્વ મળી ચોદ ભેદ થાય.

૩ પુણ્ય નવપ્રકારે બંધાયછે. પુણ્ય-શુભકર્મ.

૧ સાધુ મુનિરાજ વગેરેને ભોજન આપવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે અન્નપુણ્ય.

૨ તેમને પાણી આપવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે પાણ પુણ્ય.

૩ તેમને રહેવાને સ્થાન આપવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે લેણ પુણ્ય.

૪ તેમને સુવાને પાટ વગેરે આપવાથી

જે પુણ્ય બંધાય તે સેણ પુણ્ય.

૫ તેમને પહેરવા તથા ઓઢવા વસ્ત્ર આપવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે વસ્ત્ર પુણ્ય.

૬ તેમનું મનમાં ભલું ચિંતવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે મન પુણ્ય.

૭ તેમની વચનવડે સ્તુતિ કરવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે વચન પુણ્ય.

૮ તેમની કાયાથી સેવા—ભક્તિ કરવા વડે જે પુણ્ય બંધાય તે કાય પુણ્ય.

૯ તેમને હાથ જોડીને નમસ્કાર કરવાથી જે પુણ્ય બંધાય તે નમસ્કાર પુણ્ય.

૪ પાપ અઢાર પ્રકારે બંધાય છે. પાપ—અશુભકર્મ.

૧ પ્રાણાતિપાત—જીવહિંસા કરવી, ૨ મૃ-

ષાવાદ—ખોટું બોલવું, ૩ અદત્તાદાન—ચોરી કરવી, ૪ મૈથુન—બ્રહ્મચર્ય ન પાળવું, ૫ પરિગ્રહ—ધન, સુવર્ણ વગેરે પદાર્થો ઉપર મમતા, મમતા—મારાપણું સુવર્ણ—સોનું, ૬ ક્રોધ—ગુસ્સો, ૭ માન—અહંકાર, ૮ માયા—કપટ, ૯ લોભ-દ્રવ્યાદિકની વધતી જતી ઇચ્છા, ૧૦ રાગ—પ્રીતિ, ૧૧ દ્વેષ—અદેખાઈ વગેરે, ૧૨ કલહ—કજીયો, ૧૩ અભ્યાખ્યાન—કોઈ ઉપર ખોટું કલંક ચ્હડાવવું તે, ૧૪ પૈશુન્ય—ચાડી, ૧૫ રતિ અરતિ—સુખમાં આનંદ તથા દુઃખમાં શોક, ૧૬ પરપરિવાદ—પારકી નિંદા, ૧૭ માયા મૃષાવાદ—કપટ સાથે ખોટું

બોલવું અને ૧૮ મિથ્યાત્વશલ્ય-સુદેવ, સુગુરૂ તથા સુધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા ન રાખવી તે.

૫ આશ્રવના વીશ પ્રકાર છે. આશ્રવ=કર્મ આવવાના રસ્તા.

૧ મિથ્યાત્વનું સેવન કરવું તે મિથ્યાત્વાશ્રવ.

૨ વ્રતપચ્ચખ્ખાણ ન કરવાં તે અવ્રતાશ્રવ.

૩ આળસ, નિંદા વગેરેમાં નકામો વખત ગાળવો તે પ્રમાદાશ્રવ.

૪ કષાય કરવો તે કષાયાશ્રવ.

૫ મન, વચન અને કાયાનો ખોટો ઉપયોગ કરવો તે યોગાશ્રવ.

૬ હિંસા કરવી તે પ્રાણાતિપાતાશ્રવ.
૭ ખોટું બોલવું તે મૃષાવાદાશ્રવ.
૮ ચોરી કરવી તે અદત્તાદાનઆશ્રવ.
૯ બ્રહ્મચર્ય ન પાળવું તે કુશીલાશ્રવ.
૧૦ ધન, સુવર્ણ વગેરે પદાર્થો ઉપર મમતા રાખવી તે પરિગ્રહાશ્રવ.
૧૧ કાનને નિયમમાં ન રાખે તે શ્રોત્રેંદ્રિયાશ્રવ.
૧૨ આંખને નિયમમાં ન રાખે તે ચક્ષુરિંદ્રિયાશ્રવ.
૧૩ નાકને નિયમમાં ન રાખે તે ઘ્રાણેંદ્રિયાશ્રવ.
૧૪ જીભને નિયમમાં ન રાખે તે રસેંદ્રિયાશ્રવ.

૧૫ શરીરને નિયમમાં ન રાખે તે સ્પર્શેન્દ્રિયાશ્રવ.
૧૬ મનને નિયમમાં ન રાખેતે મનાશ્રવ.
૧૭ વચનને નિયમમાં ન રાખે તે વચનાશ્રવ.
૧૮ કાયાને નિયમમાં ન રાખેતે કાયાશ્રવ.
૧૯ ઠામ,વાસણ વગેરે વસ્તુ લેતાં મૂકતાં સંભાળ ન રાખે તે ભંડોપકરણાશ્રવ.
૨૦ મિથ્યાત્વી વગેરેનો કુસંગ કરવો તે કુસંગાશ્રવ. કુસંગ=ખોટી સોબત.

૬ સંવરના ૨૦ ભેદ છે. સંવર=કર્મ આવવાના રસ્તા બંધ કરવા તે.

૧ સુદેવ, સુગુરૂ, અને સુધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી તે સમકિતસંવર.

૨ વ્રત પચ્ચખ્ખાણ કરવાં તે વ્રત-
પચ્ચખ્ખાણસંવર.

૩ આળસ, નિંદ્રા વગેરે ન કરતાં
વખતનો સારો ઉપયોગ કરવો તે
અપ્રમાદસંવર.

૪ કષાય ન કરવો તે અકષાયસંવર.

૫ મન, વચન. અને કાયાનો સારો
ઉપયોગ કરવો તે યોગસંવર.

૬ જીવદયા પાળવી તે દયાસંવર.

૭ સત્ય બોલવું તે સત્યસંવર.

૮ ચોરી ન કરવી તે અચૌર્યસંવર.

૯ બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે શીળસંવર.

૧૦ પૈસાટકાનું પ્રમાણ કરવું તે ઇચ્છા-
સંવર.

૧૧ થી ૧૫—કાન, આંખ, નાક, જીભ અને શરીર એ પાંચે ઇંદ્રિયોને વશ કરવી તે ઇંદ્રિયસંવર.

૧૬ થી ૧૮—મન વચન અને કાયા એ ત્રણેને વશ કરવાં તે ગુપ્તિસંવર.

૧૯ ઠામ, વાસણ વગેરે વસ્તુ લેતાં તથા મૂકતાં સંભાળ રાખવી તે ઉપયોગસંવર.

૨૦ કુસંગ ન કરવો તે કુસંગસંવર.

૭ નિર્જરાના બાર ભેદ છે. નિર્જરા-જે કર્મોનો થોડો નાશ થાય તે.

૧ આહારનો ત્યાગ કરી ઉપવાસાદિ કરવું તે અનશન તપ.

૨ ભૂખ હોય તે કરતાં બેચાર કોળીયા ઓછું જમવું તે ઊણોદરી તપ.

૩ ઇચ્છાઓ રોકવા માટે નિયમ ધારવા તે વૃત્તિસંક્ષેપ તપ.

૪ દૂધ, દહીં, ઘી, ગોળ, તેલ તથા પકવાન્નનો ત્યાગ કરવો તે રસત્યાગતપ.

૫ લોચ તથા કાઉસ્સગ્ગનું કષ્ટ સહન કરવું તે કાયક્લેશ તપ.

૬ હાથ પગ સ્થિર કરી એક ઠેકાણે બેસી રહેવું તે સંલીનતા તપ.

૭ થયેલા પાપ માટે અફસોસ કરવો, તેનું નિવારણ કરવું તે પ્રાયશ્ચિત તપ. નિવારણ=દૂર કરવું તે.

૮ મ્હોટાઓનું માન સાચવવું તે વિનય તપ.

૯ તપશ્ચર્યા કરનારા વગેરેની સેવા ભકિત કરવી તે વૈયાવૃત્ય તપ.
૧૦ ભણવું, ગણવું, વાંચવું, પૂછવું, વિચારવું, અને ધર્મકથા કહેવી તે સ્વાધ્યાય તપ.
૧૧ મનમાં સારૂં ધ્યાન ધરવું-માઠું ધ્યાન ન ધરવું તે ધ્યાન તપ.
૧૨ કર્મનો નાશ કરવા માટે બને તેટલો કાઉસ્સગ્ગ કરવો તે કાર્યોત્સર્ગ તપ.

૮ બંધ તત્ત્વના ચાર ભેદ છે. બંધ—કર્મનું બાંધવું તે.

૧ કર્મનો સ્વભાવ તે પ્રકૃતિ બંધ.
૨ કર્મને રહેવાનો કાળ તે સ્થિતિબંધ.
૩ કર્મ પરમાણુઓમાં રહેલો રસ તે રસ બંધ.

૪ કર્મના પરમાણુઓ તે પ્રદેશ બંધ.

૯ મોક્ષ તત્ત્વના ચાર ભેદ છે. મોક્ષ–સર્વ કર્મથી રહિત થવું તે.

૧ વિશેષ જાણવું તે અનંત જ્ઞાન.

૨ સામાન્ય જાણવું તે અનંત દર્શન.

૩ આત્માના ગુણોમાં રમવું, વસવું તે યથાખ્યાત ચારિત્ર.

૪ આત્માની અનંતશક્તિ તે સર્વવીર્ય.

૧૫

પંદરમે બોલે આત્મા આઠ પ્રકારના છે. આત્મા=જીવ.

૧ શરીર, કુટુંબ અને ધન વગેરેને પોતાનું માનનારો આત્મા તે દ્રવ્યાત્મા.

૨ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ કરનારો આત્મા તે કષાયાત્મા.

૩ મન વચન અને કાયા વડે ક્રિયા કરનારો આત્મા તે યોગાત્મા.

૪ બાર પ્રકારનાં જ્ઞાન દર્શન રૂપ ઉપયોગમાં વર્તનારો આત્મા તે ઉપયોગાત્મા.

૫ જ્ઞાનમાં વર્તનારો આત્મા તે જ્ઞાનાત્મા.

૬ દર્શનમાં વર્તનારો આત્મા તે દર્શનાત્મા.

૭ ચારિત્રમાં વર્તનારો આત્મા તે ચારિત્રાત્મા.

૮ વીર્યમાં વર્તનારો આત્માતે વીર્યાત્મા

૧૬

સોળમે બોલે દંડક ચોવિશ છે. દંડક= જેને વિષે જીવો રખડે–ભટકે તે.

૧૧ અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશિકુમાર, વાયુકુમાર અને સ્તનિતકુમાર એ દશ ભવનપતિ દેવોના દશ દંડક તથા સાત નારકીનો એક દંડક.

૫ પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઊકાય, વાઉકાય, અને વનસ્પતિકાય, એ પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડક.

૩ બેઇંદ્રિય, ત્રિઇંદ્રિય તથા ચઊરિંદ્રિય એ ત્રણ વિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક.

૫ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, મનુષ્ય, વ્યંતરદેવ, જ્યોતિષી દેવ, અને વૈમાનિક દેવ એ પાંચના પાંચ દંડક.

૨૪

૧૭

સત્તરમે બોલે લેશ્યા છ છે. લેશ્યા—મનના પરિણામ; તે ઉપર એક દષ્ટાંત છે તે આ પ્રમાણે:—

માર્ગમાં ભૂલા પડેલા છ પુરુષો જાંબુફળ ખાવાની ઇચ્છાથી તેના ઝાડ નીચે આવ્યા, એકે કહ્યું કે 'એ ઝાડને મૂળમાંથી કાપી નાંખો' તે કૃષ્ણલેશ્યાના પરિણામ જાણવા. બીજાએ કહ્યું કે 'થડને રહેવા દઇ બાકી બધું કાપી

નાંખે.'તે નિલલેશ્યાના પરિણામ જાણવા. 'ત્રીજાએ કહ્યું કે' ન્હાની ડાળીઓને કાપી બાકીનું રહેવા દો' તે કાપોતલેશ્યાના પરિણામ જાણવા. ચોથાએ કહ્યું કે 'જાંબુના ઝુમખા કાપી લ્યો, બાકીનું રહેવા દો' તે તેજોલેશ્યાના પરિણામ જાણવા. પાંચમાએ કહ્યું કે 'ઝુમખામાંથી પાકા જાંબુ તોડી લ્યો, બીજું કાંઇ ન કરો' તે પદ્મલેશ્યાના પરિણામ જાણવા. છઠ્ઠો બોલ્યો કે 'ભાઇઓ! શા માટે ઝાડને ઇજા કરો છો? આ નીચે પડેલાં જાંબુઓ વીણીને ખાઓ!' તે શુકલલેશ્યાના પરિણામ જાણવા.

૧૮

અઢારમે બોલે દષ્ટિ ત્રણ છે. દષ્ટિ–શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ.

૧ સાચા તત્ત્વને ખોટા અને ખોટા તત્ત્વને સાચા માનનારી દષ્ટિ તે મિથ્યાદષ્ટિ.
૨ સાચા તથા ખોટા તત્ત્વમાં એક સરખી રીતે જોનારી દષ્ટિ તે સમ્યગ્-મિથ્યા એટલે મિશ્રદષ્ટિ.
૩ સાચા તત્ત્વને સાચી રીતે અને ખોટા તત્વને ખોટી રીતે જોનારી દષ્ટિ તે સમકિત દષ્ટિ.

૧૯

ઓગણીશમે બોલે ધ્યાન ચાર છે. ધ્યાન–વિચાર કરવો તે.

૧ વ્હાલાનો વિયોગ થવાથી તથા શરીરે રોગ વગેરે થવાથી જે ચિંતા કરવી તે આર્ત્તધ્યાન.

૨ જીવને મારવાની કે ખોટું બોલવું, ચોરી કરવી વગેરેની ઇચ્છા કરવી તે રૌદ્રધ્યાન.

૩ પ્રભુએ બતાવેલા ધર્મ સંબંધી વિચાર કરવો તે ધર્મધ્યાન.

૪ તીર્થંકર તથા બીજા કેવળજ્ઞાની ભગવાન વગેરે જે ધ્યાન કરે છે તે શુકલધ્યાન.

૨૦

વીશમે બોલે દ્રવ્ય છ છે. દ્રવ્ય–પદાર્થ. તેની ઓળખાણ ત્રીશ ભેદે છે.

૧ ધર્માસ્તિકાયદ્રવ્ય, તે દ્રવ્યથી એક છે, ક્ષેત્રથી ચૌદ રાજલોક વ્યાપી છે. કાળથી આદિ અંત રહિત છે, ભાવથી અરૂપી છે અને ગુણુથી જીવ તથા પુદ્ગલને ચાલવામાં સહાય કરે છે. વ્યાપી—પૂર્ણ ભરેલું. ચાદરાજલોક—નીચે સાતમી નરકથી ઉપર સિદ્ધશિલા સુધીનું ક્ષેત્ર. આદિ-શરૂઆત, અંત—છેડા, રહિત—વિનાનું, સહાય—મદદ.

૨ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય, તે દ્રવ્યથી એક છે, ક્ષેત્રથી ચૌદ રાજલોક પ્રમાણુ છે, કાળથી આદિ અંતરહિત છે, ભાવથી અરૂપી છે અને ગુણુથી જીવ તથા પુદ્ગલને સ્થિર રહેવામાં સહાય કરે છે.

૩ આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્ય, તે દ્રવ્યથી એક છે, ક્ષેત્રથી લોક તથા આલોક પ્રમાણ છે, કાળથી આદિ અંતરહિત છે, ભાવથી અરૂપી છે અને ગુણથી જીવ તથા પુદ્દગલને અવકાશ આપેછે અલોક ચૌદ રાજલોકથી અનંત ગુણો મોટો અને ચૌદ રાજલોકની ફરતો છે, અનંત—છેડા વગરનું, અવકાશ—જગ્યા.

૪ કાળ દ્રવ્ય. તે દ્રવ્યથી એક સમયરૂપ છે, ક્ષેત્રથી અઢી દ્વીપમાં છે, કાળથી આદિ અંતરહિત છે, ભાવથી અરૂપી છે અને ગુણથી જુનાનું નવું અને નવાનું જુનું કરે છે.

૫ પુદ્‌ગલાસ્તિકાય દ્રવ્ય. તે દ્રવ્યથી અનંત છે, ક્ષેત્રથી ચૌદ રાજલોક વ્યાપી છે, કાળથી આદિ અંતરહિત છે, ભાવથી રૂપી છે અને ગુણથી મળી જાય, જૂદું પડી જાય, સડી જાય, પડી જાય અને નાશ પામી જાય એવું છે.

૬ જીવાસ્તિકાયદ્રવ્ય, તે દ્રવ્યથી અનંત છે, ક્ષેત્રથી ચૌદ રાજલોક વ્યાપી છે, કાળથી આદિ અંતરહિત છે, ભાવથી અરૂપી છે અને ગુણથી ચેતનાવાળું છે. ચેતના=જાણપણું.

૨૧

એકવીસમે બોલે રાશિ બે છે.

રાશિ=સમૂહ.

૧ જગતમાં જેટલા જીવો છે તે જીવરાશિ.
૨ જગતમાં જીવ વગરના જેટલા પદાર્થો
છે તે અજીવરાશિ.

૨૧

બાવીશમે બોલે શ્રાવકના વ્રત બાર છે.

૧ પહેલે વ્રતે ત્રસજીવને હણે નહીં અને સ્થાવર જીવની મર્યાદા કરે.
હણે નહિ—મારે નહિ, સ્થાવર=જે હાલે ચાલે નહિ તે, મર્યાદા=નિયમ.

૨ બીજે વ્રતે-કન્યાસંબંધી, ઢોરસંબંધી, જમીનસંબંધી, થાપણ ઓળવવા સંબંધી તથા ખોટી સાક્ષી પૂરવા સંબંધી, એમ પાંચ મોટાં અસત્ય બોલે નહિ થાપણ ઓળવવી-કોઈ

વિશ્વાસ રાખી પૈસા કે ઘરેણું સાચવવા આપી ગયો હોય તે પાછો લેવા આવે ત્યારે તેને કહેવું કે 'મારી પાસે તારૂં કાંઇજ નથી! હું તને ઓળખતો નથી! તું કોણ છે? ચાલ્યો જા!' એમ કહેવું તે.

૩ ત્રીજે વ્રતે ખીસું કાતરી, ખાતર પાડી, ધાડ પાડી, ઘર ફાડી, તીજોરી તોડી, મોટી ચોરી કરે નહિ.

૪ ચોથે વ્રતે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરે અને પોતાની સ્ત્રીનું પ્રમાણ કરે. પર=બીજાની, પ્રમાણ=તિથિએ શિયળ પાળવા વગેરેની મર્યાદા.

૫ પાંચમે વ્રતે ધન, ધાન્ય, તથા સોનું, રૂપું, અને ઘર, હાટ વગેરેનું પ્રમાણ કરે.

૬ છઠ્ઠે વ્રતે જીંદગી સુધી દિશાઓમાં તથા વિદિશા (ખૂણા) ઓમાં જવાનું પ્રમાણ કરે.

૭ સાતમે વ્રતે ન ખાવાલાયક પદાર્થોને તથા પાપ વ્યાપારોનો ત્યાગ કરે અને ખાવા પીવા તથા પહેરવા ઓઢવાની ચીજો માટે દરરોજ નિયમ ધારે.

૮ આઠમે વ્રતે જેનાથી નકામું પાપ લાગે એવી બાબતો જેવી કે પરનિંદા. વિકથા વગેરે તથા રમવા જોવાની બાબતો જેવી કે નાટય, ભવાયા, ગંજીપા ચોપાટ વગેરેનો ત્યાગ કરે. પાપોપદેશ ન કરે ઇત્યાદિ. પર-પારકી. પાપોપદેશ=પાપ લાગે એવું કહેવું તે

૯ નવમે વ્રતે દરરોજ શાંત ચિત્ત રાખી એક અથવા વધારે સામાયિક કરે.

૧૦ દશમે વ્રતે દિશાઓની મર્યાદાનો સંક્ષેપ કરી દશ સામાયિક કરે, ભણે ગણે પણ બીજું-વ્યાપારાદિ ન કરે. સંક્ષેપ=ઘટાડવું તે.

૧૧ અગ્યારમે વ્રતે મહીનામાં પર્વના દિવસો (આઠમ, પાખી વગેરે) માં પોસહ કરે.

૧૨ બારમે વ્રતે પોસહને પારણે મુનિરાજને વ્હોરાવી પછી જમે.

૨૩

ત્રેવિશમે બોલે મુનિરાજનાં મહાવ્રત પાંચ છે.

૧ સાધુજી મન, વચન અને કાયા વડે સ્થાવર કે ત્રસ કોઇ જીવને સર્વથા પોતે હણે નહિ, હણાવે નહિ અને હણતાને રૂડું જાણે નહિ તે પ્રથમ પ્રાણાતિપાતવિરમણ વ્રત. સર્વથા= કોઇપણ રીતે, રૂડું—સારૂં, અનુમોદે નહિ—વખાણે નહિ.

૨ સાધુજી મન, વચન અને કાયાવડે સર્વથા પોતે જુઠું બોલે નહિ, બીજા પાસે જુઠું બોલાવે નહિ અને જુઠું બોલતાને રૂડું જાણે નહિ તે બીજું મૃષાવાદવિરમણ વ્રત.

૩ સાધુજી મન, વચન અને કાયાવડે સર્વથા પોતે ચોરી કરે નહિ, બીજા પાસે કરાવે નહિ અને કરતા પ્રત્યે

અનુમોદે નહિ તે ત્રીજું અદત્તાદાન
વિરમણ વ્રત.

૪ સાધુજી મન, વચન અને કાયાવડે સર્વથા પોતે મૈથુન સેવે નહિ, બીજા પાસે સેવરાવે નહિ અને સેવતા પ્રત્યે અનુમોદે નહિ તે ચોથું બ્રહ્મચર્ય વ્રત.

૫ સાધુજી મન, વચન અને કાયાવડે સર્વથા પોતે પરિગ્રહ રાખે નહિ, બીજા પાસે રખાવે નહિ અને રાખતા પ્રત્યે રૂડું જાણે નહિ તે પાંચમું પરિગ્રહવિરમણ વ્રત.

૨૪

અભિશમે બોલે ભવાભિનંદી જીવોનાં લક્ષણ આઠ છે. ભવાભિનંદી—પાંચ

ઇંદ્રિયોના સુખને ખરૂં સુખ માની સંસારમાંજ આનંદ માનનારાં.

૧ સારૂં સારૂં ખાવાનું તથા વસ્ત્ર, પાત્ર મળશે, લોકમાં પુજાઇશ અને મારા શ્રાવકો થશે એટલે તેનાથી મારૂં ગુજરાન ચાલશે ઇત્યાદિ ઇચ્છાઓથીજ સામાયિક, પૌષધ તથા પ્રતિક્રમણ આદિધર્મકરણી કરે. પાત્ર=વાસણ.

૨ પોતાના ગુણો દરેક રીતે પ્રકટ થાય અને બીજાના અવગુણો પ્રકટ થાય તેવા ઉપાયો કરે.

૩ ધન, ધાન્ય, વસ્ત્ર, પાત્ર તથા યશ અને કીર્તિ મેળવવા હમેશાં પ્રયત્ન કરે. તેમાંજ હંમેશાં ધ્યાન રાખે.

૪ ભવિષ્યકાળની ચિંતા કરે, જેમકે હું શું ખાઇશ ? હવે હું કેમ કરીશ ? કુટુંબનું કેમ થશે ? આવા વિચાર કરે પણ આત્માનું કલ્યાણ કરવા વિચાર ન કરે.

૫ બીજામાં ગુણો હોય તે દેખી ન શકે, સહન ન કરી શકે.

૬ મારી પાસે જે પૈસો ટકો, ઘરેણાં, ઘર વગેરે છે તેનો વિયોગ થશે તો ? એવો ભય રાખે.

૭ કપટી હોય.

૮ સર્વ રીતે અજ્ઞાની હોય.

આવા જીવો સંસારમાં ઘણો કાળ રખડનારા ગણાય.

૨૫

પચ્ચીશમે બોલે ચારિત્ર પાંચ છે.

ચારિત્ર=જે આચરવાથી કર્મનો ક્ષય થાય તે. આચરવું-પાળવું.

૧ દીક્ષા લેવી તે સામાયિક ચારિત્ર.

૨ વડી દીક્ષા લેવી તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર. વડી=મ્હોટી.

૩ દીક્ષા લઇ મ્હોટી તપશ્ચર્યા કરવા માટે નવ મુનિરાજ સમુદાયથી જૂદા પડે અને ચારિત્રની વિશુદ્ધિ કરે તે પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર. સમુદાય—જે સાથે રહેતા હોય તે સાધુઓનો સમૂહ. વિશુદ્ધિ=વધારે પવિત્રતા.

૪ લોભના ન્હાના વિભાગ કરી તેનો નાશ કરવા પ્રયત્ન કરવો તે સૂક્ષ્મ-સંપરાય ચારિત્ર.

૫ તીર્થંકર તથા બીજા કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ વગેરે જે ચારિત્ર પાળે છે તે યથાખ્યાત ચારિત્ર.

૨૬

છવ્વીશમે બોલે નય સાત છે.

૧ નૈગમનય, ૨ સંગ્રહનય, ૩ વ્યવહારનય, ૪ ઋજુસૂત્રનય, ૫ શબ્દનય, ૬ સમભિરૂઢનય અને ૭ એવંભૂતનય

૨૭

સત્તાવીશમે બોલે નિક્ષેપા ચાર છે.

નિક્ષેપ=વસ્તુમાં જે આરોપણ કરવું તે.

આરોપણ=દાખલ કરવું.
૧ વસ્તુનું નામ તે નામાનિક્ષેપ.
૨ વસ્તુનાં ચિત્ર, અક્ષર કે છબી તે સ્થાપના નિક્ષેપ.
૩ જેમાંથી વસ્તુ બને તે દ્રવ્ય નિક્ષેપ.
૪ વસ્તુ પોતે તે ભાવ નિક્ષેપ.
(શિક્ષકે આ બોલ દૃષ્ટાંતથી સમજાવવો)

૨૮

અઠ્ઠાવીશમે બોલે સમકિત પાંચ છે.
૧ જે સમકિત બે ઘડીથી ઓછો વખત રહી ચાલ્યું જાય તે ઉપશમ સમકિત.
૨ જે સમકિત અસંખ્ય વખત આવે અને જાય તે ક્ષયોપશમ સમકિત.
અસંખ્ય-ગણી ન શકાય તેવી સંખ્યા.

૩ જે સમકિત આવ્યા પછી ચાલ્યું ન જતાં જીવને વધારેમાં વધારે ત્રણ કે ચાર ભવ કરાવી મોક્ષે લઇ જાય તે ક્ષાયિક સમકિત.

૪ ઉપશમ સમ્કિતથી પડતી વખતે તેને બહુ થોડો ભાગ બાકી રહે ત્યારે જે સમકિત કહેવાય તે સાસ્વાદન સમકિત.

૫ ક્ષાયિક સમકિત પામતાં પહેલાં સમય માત્ર જે સમકિત હોય તે વેદકસમકિત સમય-અતિસૂક્ષ્મકાળ, સૂક્ષ્મ-ન્હાનો.

૨૯

ઓગણત્રીશમે બોલે રસ, નવ પ્રકારના છે, રસ=મિઠાશ, આનંદ, અસર.

૧ જેથી વિષય વિકાર ઉત્પન્ન થાય તે શૃંગારરસ.

૨ જેથી શરીરમાં બળ—જુસ્સો પ્રકટ થાય તે વીરરસ.

૩ જેથી દયા ઉત્પન્ન થાય તે કરૂણારસ.

૪ જેથી હસવું આવે તે હાસ્યરસ.

૫ કોઇ ઘણા પાપવાળું કામ થતું જોવાથી અથવા કરવાથી જે ભયંકર અસર થાય તે રૌદ્રરસ.

૬ જેથી ભય ઉત્પન્ન થાય—બીક લાગે તે ભયાનક રસ.

૭ જેથી આચંબો—નવાઇ ઉત્પન્ન થાય તે અદ્‌ભુતરસ.

૮ ભૂંડા શબ્દ સાંભળવાથી જે અસર થાય તે બિભત્સરસ.

૯ જેથી જીવને શાંતિ વળી જાય, મન સ્થિર થઇ જાય તે શાન્તરસ.

૩૦

ત્રીશમે બોલે ત્યાગ કરવા યોગ્ય અભક્ષ્ય બાવીશ છે. અભક્ષ્ય—ન ખાવા લાયક પદાર્થ.

૧ વડનાટેટા, ૨ પીંપળાનું ફળ, ૩ ઉંબરાનાં ફળ, ૪ પીંપળનાં ફળ, ૫ કોઠીંબડાં, ૬ મધ, ૭ માખણ, ૮ માંસ, ૯ દારૂ, ૧૦ હીમ પડેછે તે, ૧૧ વિષ તે અફીણ સોમલ વગેરે ઝેરી પદાર્થો, ૧૨ કરા પડે છે તે, ૧૩ સર્વ જાતની કાચી માટી મીઠું, ૧૪ રાત્રિભોજન, ૧૫ જેમાં ઘણાં બી હોય તેવાં ફળો જેવાં કે—ટીંબર, તલ, ખસખસ વગેરે, ૧૬ અનંતકાય કંદમૂળ વગેરે, ૧૭ બોળ

અથાણું, ૧૮ વિદળ (કાચાં દુધ, દહીં, છાસ સાથે કઠોળ ખાવા તે) ૧૯ રીંગણાં. ૨૦ જેનું નામ ન જાણતા હોઇએ એવાં ફળ, ફૂલ, ૨૧ તુચ્છ ફળ જેવાં કે ચણી બોર વગેરે. ૨૨ ચલિતરસ તે સડેલું અન્નાદિક, (વાસી રોટલી, શીરો, લાપસી વગેરે) જેનો કાળ પૂરો થયાથી સ્વાદ બદલાઇ ગયો હોય—રસ ફરી ગયો હોય તે.

૩૧

એકત્રીશમે બોલે અનુયોગ ચારછે.

અનુયોગ—વર્ણન.

૧ જેમાં છ દ્રવ્ય, આઠ કર્મ, નવ તત્ત્વ વગેરે બાબતોનું વર્ણન આવતું હોય

તે દ્રવ્યાનુયોગ.

૨ જેમાં અઢીદ્વીપ વગેરેમાં આવેલ પર્વત, નદી, દેશ વગેરેની લંબાઇ, પહોળાઇ, ઊંચાઇ તથા સંખ્યા વગેરેના માપનો હિસાબ આવતો હોય તે ગણિતાનુયોગ. માપ—પ્રમાણ

૩ જેમાં મુનિરાજ તથા શ્રાવકોએ પોતપોતાનો ધર્મ કેવી રીતે પાળવો જોઇએ તેની હકીકત આવતી હોય તે ચરણકરણાનુયોગ.

૪ જેમાં પૂર્વે થઇ ગયેલા ઉત્તમ પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓની જીંદગીનાં વર્ણનો આવતાં હોય તે ધર્મકથાનુયોગ.

૩૨

બત્રીશમે બોલે તત્ત્વ ત્રણ છે.

૧ જેમાં અઢાર દોષ (જેવા કે અજ્ઞાન, નિદ્રા, મિથ્યાત્વ, રાગ, દ્વેષ, ભય, હાસ્ય વગેરે) ન હોય તે દેવતત્ત્વ.

૨ જે પંચ મહાવ્રત પાળે તે ગુરૂતત્ત્વ.

૩ જેમાં અહિંસા મુખ્ય હોય તે ધર્મ-તત્ત્વ. અહિંસા=દયા.

૩૩

તેત્રીશમે બોલે સમવાય પાંચ છે.

સમવાય=સાથે રહેનારાં કારણો.

૧ જે વખતે, જે ઋતુમાં જે થતું હોય તે તેજ વખતે તેજ ઋતુમાં થાય તે કાળ.

૨ જે વસ્તુમાં જેવો સ્વભાવ હોય-તેમાં ફેરફાર નજ થાય તે સ્વભાવ.
૩ ભવિતવ્યતા એટલે જે બનવાનું હોય તેજ બને તે નિયતિ.
૪ પૂર્વે કરેલાં કર્મ પ્રમાણે બધું થાય તે પૂર્વકૃત એટલે કર્મ.
૫ પ્રયત્ન કરવો તે પુરૂષકાર એટલે ઉદ્યમ.

૩૪

ચોત્રીશમે બોલે ચાર પ્રકારના પાખંડીઓના ત્રણશેંને ત્રેસેઠ ભેદ છે. પાંખડીઓ ધૂતારાઓ, ખોટા માર્ગ સમજાવનારાઓ
૧ ક્રિયા કરવામાંજ ધર્મ માનનારા તે ક્રિયાવાદી, તેના એકસોએંશી ભેદ છે.
૨ ક્રિયા નજ કરવામાં ધર્મ માનનારા તે અક્રિયાવાદા, તેના ચોરાશી ભેદ છે.

૩ વિનય કરવાથીજ ધર્મ થાય છે એમ માનનારા તે વિનયવાદી, તેના બત્રીશ ભેદ છે.

૪ અજ્ઞાની રહેવુ—જ્ઞાન ભણવું નહિ, એમાંજ ધર્મ માનનારા તે અજ્ઞાનવાદી, તેના સડસઠ ભેદ છે.

૩૫

પાંત્રીશમે બોલે શ્રાવકના ગુણ ૨૧ છે.

૧ તોછડા સ્વભાવવાળો ન હોય પણ સમુદ્રની પેઠે ગંભીર હોય.

૨ જેને પાંચ ઇંદ્રિયો પૂરેપૂરી હોય અને જે રૂપવંત હોય.

૩ જેની પ્રકૃતિ શાન્ત હોય, જે પાપ કરનારો ન હોય.

૪ જે હંમેશાં સાચે માર્ગે ચાલનારો હોય તેથી સર્વ લોકને પ્રિય લાગે, સર્વ લોકો તેનાં વખાણ કરે.

૫ જેનું હૃદય પવિત્ર હોય, જેનું મન ઘાતકી–પાપી ન હોય.

૬ જે આ લોક તથા પરલોકના દુઃખ તથા અપયશથી બ્હીતો રહે.

૭ જે બીજાને છેતરે નહિ-કપટી નહોય.

૮ જે બીજાએ કંઇ વસ્તુની માગણી કરી હોય તેને યથાશકિત આપે પણ નિરાશ ન કરે, દાક્ષિણ્યવાળો હોય. દાક્ષિણ્ય-શરમ.

૯ જે કુટુંબની લજ્જા મર્યાદા રાખે, ખોટું કામ ન કરે.

૧૦ જે સર્વ જીવો ઉપર દયાળુ હોય.

૧૧ જેની દષ્ટિમાં નિર્મળતા હોય, જેની આંખમાં વિકાર ન હોય.

૧૨ જે ગુણી જીવોને માન આપનરો તથા તેઓનોજ પક્ષ કરનારો હોય.

૧૩ જે સારી સારી ધર્મ સંબંધી કથાઓથી ઉપદેશ કરનારો હોય.

૧૪ જેનાં કુટુંબનાં માણસો ધર્મ માર્ગે ચાલનારાં હોય.

૧૫ જે લાંબા વિચારવાળો તથા વિચાર કરીને કામ કરનારો હોય.

૧૬ જે કોઇ પણ જાતના પક્ષપાત તથા અન્યાય વગર ગુણનો તથા દોષનો જાણનાર હોય.

૧૭ જે પાકી—ઘડાયેલી બુદ્ધિવાળા વૃદ્ધ પુરૂષોની સેવા કરનારો તથા તેમના કહ્યા પ્રમાણે ચાલનારો હોય.

૧૮ જે પોતાનાથી વધારે ગુણી જીવોનો વિનય—બહુમાન કરનારો હોય.

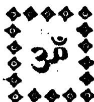
૧૯ જે કોઇએ પોતાના ઉપર ઉપકાર કર્યો હોય તેનો સારી રીતે બદલો વાળી આપનારો હોય.

૨૦ જે લોભ કર્યા વગર બીજાનું ભલું કરવામાં પોતાની લક્ષ્મીનો ઉપયોગ કરે.

૨૧ જે ધર્મ સંબંધી દરેક વિધિમાં તથા વ્યવહારમાં કુશળ—હોશિયાર હોય.

એ એકવીશ ગુણ જેમાં હોય તે જીવ ધર્મ પામવાને લાયક કહેવાય.

માર્ગાનુસારી જીવના પાંત્રીશ ગુણ.

મોક્ષે જવાના માર્ગ ઉપર ચ્હડેલો જીવ તે માર્ગાનુસારી જીવ કહેવાય.

૧ ન્યાયથી દ્રવ્ય, ઉપાર્જન કરવું:-હરેક પ્રકારનો વ્યાપાર નીતિ અને પ્રામાણિકપણાથી કરવો. નીતિ અને પ્રામાણિકપણાથી પેદા કરેલો પૈસો લાંબા વખત સુધી ટકી શકે છે, દગાથી અને કપટથી તથા અસત્ય બોલી છેતરીને

પૈસો મેળવ્યો હોય તે બધો મૂળ સુદ્ધાં નાશ પામી જાય છે. ધણીની નોકરી નિમકહલાલીથી અને ખરા દિલથી કરવી. પોતાની ફરજમાં બેદરકાર રહેનાર ઉપર એક છૂપી શક્તિ સદા ધ્યાન રાખે છે. તે સારૂં કામ કરનારને બદલો અપાવે છે અને નબળું કામ કરનારને શિક્ષા કરાવે છે—નુકશાન અપાવે છે, એ ચોક્કસ સમજવું. એ શકિત કર્મ-પરિણામરૂપ સમજવી.

૨ શિષ્ટ પુરૂષોનાં આચરણની પ્રશંસા કરવીઃ—ઉત્તમ પુરૂષોનાં વર્તન—વર્તણુકના દરેક રીતે વખાણ કરો

તેમનામાં રહેલા ગુણો ગ્રહણ કરવા, ગુણીના ગુણ ગાવાથી આપણામાં પણ તેવા ગુણો આવે છે જુગાર ન રમવો, વેશ્યા કે પરસ્ત્રીસેવન ન કરવું, શિકાર કે ચોરી ન કરવી, મધ, માખણ, માંસ, મદિરા તથા કંદમૂળ આદિ અભક્ષ્ય પદાર્થો ન ખાવા, સદા સત્ય બોલવું; એ શિષ્ટ પુરૂષોનાં આચરણ જાણવાં.

૩ સમાન કુળ તથા શીલવાળા અન્ય ગોત્રીય સાથે વિવાહ કરવો:—બ્રાહ્મણે બ્રાહ્મણ સાથે, ક્ષત્રિયે ક્ષત્રિય સાથે, એવી રીતે સૌ સૌએ પોતપોતાની જ્ઞાતિ સાથે કન્યા લેવાદેવાનો વ્યવ-

હાર રાખવો. જેણે ન ખાવાલાયક પદાર્થો છોડી દીધા હોય તથા જેની લક્ષ્મી, ભાષા અને પહેરવેશ સરખો હોય અને જેનો વંશ અન્ય ઉત્તમ પુરૂષથી ઉતરી આવેલો હોય તેની સાથે વિવાહનો સંબંધ જોડવો.

૪ છ શત્રૂઓનો ત્યાગ કરવો:–પરસ્ત્રી સેવન તે કામ, ગુસ્સો કરવો તે ક્રોધ, પૈસો મેળવવાની વધતી જતી તીવ્ર ઇચ્છા તે લોભ, અહંકાર કરવો તે માન, બીજાને દુઃખી કરી ખુશી થવું તે હર્ષ અને જ્ઞાતિ, કુળ, બળ, રૂપ, તપ.લક્ષ્મી,વિદ્યા અને લાભ એઆઠ પ્રકારની વસ્તુનો અહંકાર કરવો તે મદ કહેવાય છે. એ છ વેરીને જીતવા.

૫ ઇંદ્રિયોનો જય કરવોઃ-પાંચે ઇંદ્રિયોને પહેરવા ઓઢવામાં, ખાવાપીવામાં, પુષ્પ અત્તર આદિ સૂંઘવામાં, નાટકાદિ જોવામાં અને શૃંગારિક ગાયનો વગેરે સાંભળવામાં છૂટી મૂકી દેવી નહિ પણ તેને વશ રાખવી—કબજે કરવી. સ્પર્શેંદ્રિય, રસેંદ્રિય, ઘ્રાણેંદ્રિય, નેત્રેંદ્રિય, અને શ્રોત્રેંદ્રિય એ પાંચ ઇંદ્રિયો જાણવી. તેનાં બીજાં નામ—શરીર, જીભ, નાક, આંખ અને કાન છે

૬ ઉપદ્રવવાળા સ્થાનનો ત્યાગ કરવો—જ્યાં પોતાના રાજ્યથી કે બીજાનાં રાજ્ય તરફથી ભય રહેતો હોય તેવાં તથા જ્યાં દુકાળ તથા મરકી આદિ

મહા રોગો ફાટી નીકળ્યા હોય, તેવાં ગામ, નગર વગેરેનો ત્યાગ કરી બીજે સ્થળે રહેવા જવું.

૭ નઠારા પાડોશવાળા, અતિ ગુપ્ત અતિ પ્રકટ અને પેસવા નીકળવાનાં અનેક દ્વારવાળા ઘરમાં રહેવું નહિઃ—રહેવાનું ઘર સારા પડોશવાળું હોવું જોઇએ. શોધતાં મુશ્કેલી પડે તેવું તેમજ તદ્દન જાહેર રસ્તા ઉપર અને પેસવા તથા નીકળવાનાં ઘણાં બારણાવાળું ઘર ન હોવું જોઇએ.

૮ સર્વ પ્રકારનાં પાપથી બ્હીવુંઃ—પાપ કરવાથી આ જગત્‌માં નિંદા થાય છે અને બીજા ભવમાં નરક વગેરેનાં મહા દુઃખો ભોગવવાં પડે છે.

૯ દેશાચાર પાળવો:-જે દેશમાં વસતા હોઇએ તે દેશ પ્રમાણે ખાવું પીવું તથા પહેરવું ઓઢવું અને રીત-રીવાજ રાખવા જેથી નિંદાપાત્ર ન થવાય. પણ તે સર્વ ધર્મથી વિરૂદ્ધ ન હોવું જોઇએ.

૧૦ કોઇના અવર્ણવાદ ન બોલવા:-સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, રાજા. પ્રધાન, ભંડારી અને કોટવાળ વગેરે કોઇ પણ મનુષ્યની નિંદા ન કરવી.

૧૧ આવક પ્રમાણે ખર્ચ કરવો:-પેદાશ કેટલી છે ? તેનો વિચાર કર્યા વગર આંખો મીંચીને ખર્ચ કરનાર બહુ દુઃખી થઇ જાય છે માટે આવક

ફરવાં કાંઇક ઓછો પાળી રાખી
થોડું પણ બચાવવું.

૧૨ પોતાના ધન પ્રમાણે વેશ રાખવો:–
શાહુકારે શાહુકારને લાયક અને
ગરીબે ગરીબને લાયક કપડાં લત્તાં
વગેરે પહેરવાં. એથી ઉલટી રીતે
પહેરવાથી લોકો મશ્કરી અને
નિંદા કરે છે.

૧૩ માતાપિતાની સેવા ભક્તિ કરવી:–
માતાપિતાનો આપણા ઉપર ઘણો
ઉપકાર છે, તેનો બદલો વાળવો
અત્યંત મુશ્કેલ છે, માટે તેમની
ખરા અંતઃકરણથી ચાકરી બર-
દાસ્ત કરવી; તેમને કોઇરીતે ઓછું

ન આવવા દેવું અને તેમની જે જે ઇચ્છાઓ હોય તે પૂરી પાડી તેમને દરેક રીતે સંતોષ આપવો એ ખરા પુત્રની ફરજ છે. તેથી ઉલટી રીતે વર્તનાર કુપુત્ર કહેવાય છે અને તેઓ જગત્‌માં ક્યારે પણ સુખી હોતા–થતા નથી.

૧૪ ગુણીજનોનો સંગ કરવો–જેવી સોબત તેવી અસર થાય છે. સારાની સોબતથી આપણે સુધરીએ છીએ અને નઠારાની સોબતથી આપણે બગડીએ તે તદ્દન સાચી વાત છે. માટે નઠારાની સોબત કદીપણ નહિ કરતાં સારા સારા માણસનીજ સોબત રાખવી

૧૫ કરેલો ઉપકાર જાણવોઃ-કોઇએ આપણા ઉપર ઉપકાર કર્યો હોય તો તેનો પોતાનાથી જે રીતે બને તે રીતે બદલો વાળી આપવો, ગુણચોર કદી થવું નહિ.

૧૬ અજીર્ણ હોય ત્યારે ભોજન કરવું નહિઃ-રોગ માત્રનું મૂળ કારણ ખાધેલું ન પચ્યું હોય તેજ છે. તેવી સ્થિતિ હોય ત્યારે જરૂર જેટલો વખત બીલકુલ ન ખાવું અથવા હલકું ખાવું.

૧૭ વખતસર ભોજન કરવુંઃ-જમવાના વખતમાં મોડું ન કરવું પણ ક્ષુધા લાગી છે કે નહિ તે તો પ્રથમ તપા-

સવું. જે ખોરાક પોતાને માફક આ-
વતો હોય તેજ ખાવો.જમતી વખતે
ફીકરચિંતા છોડી આનંદથીબરાબર
ચાવીને જમવું.ખોરાક સ્વાદિષ્ટ હોય
તોપણ હદ ઉપરાંત ન જમવું,આવી
રીતે વર્તનાર કદી માંદો પડતો નથી

૨૮ વ્રતધારી અને જ્ઞાનવૃદ્ધ પુરૂષની
સેવા કરવીઃ-જેઓ ધર્મિષ્ઠ હોય,
બોધવાળા હોય, ડાહ્યા હોય એવા-
ઓની ભક્તિ કરવી. તથા બહુમાન
કરવું. વયે કરી વૃદ્ધ હોય તેનો
પણ વિનય સાચવવો અને તેઓના
કહ્યા પ્રમાણે કરવું. વિદ્વાનોના સદા
દાસ થઇ રહેવું.

૧૯ નિંદિત કાર્યમાં પ્રવર્તવું નહિઃ—જે
કામ કરવાથી આ લોકમાં સમજુ
માણસો આપણી નિંદા કરે તથા
પરલોકમાં આપણી માઠી ગતિ થાય
તેવું કામ ન કરવું.

૨૦ ભરણ પોષણ કરવા યોગ્યનું ભરણ
પોષણ અવશ્ય કરવુંઃ—માતાપિતા,
સ્ત્રી, પુત્ર, પરિવાર તથા પોતાના
આધારે રહેલાં અન્ય સગાંવ્હાલાં
તથા નોકર ચાકરનું ખાનપાન તથા
કપડાંલત્તાં વગેરેથી યોગ્યરીતેરક્ષણ
કરવું. માબાપ વગરનાં લાગતાં
વળગતાં છોકરાંઓને ખાસ આધાર
આપવો અને તેમને સારા રસ્તે
ચ્હડાવવા.

૨૧ દરેક કામ વિચાર કરીને કરવું—કોઇ પણ કામની શરૂઆત કરતાં પહેલાં તેનું પરિણામ શું આવશે? તેનો વિચાર કરી પછી તે કામ લેવું અગર ન લેવું. માથે ઉપાડેલું કામ અધુરૂં ન મુકવું પણ પાર પાડવું.

૨૨ હંમેશાં ધર્મ સાંભળવો:-ગુરૂ પાસેથી સદા ધર્મનું શ્રવણ કરવું અથવા સારાંસારાં પુસ્તકો નિરંતર વાંચવાં. એથી આપણી દરેક પ્રકારે ચ્હડતી અને કલ્યાણ થાય છે. નકામો વખત ન ગાળવો.

૨૩ પ્રાણી માત્ર ઉપર દયા રાખવી:— ન્હાનાથી મ્હોટા સુધી દરેક જીવ

ઉપર દયા રાખવી. દરેક જીવને સુખ થાય તેમ કરવું. આપણા વચનથી પણ કોઇને શોક સંતાપ ન થવો જોઇએ. ખરા જૈનનો એ ધર્મ છે.

૨૪ બુદ્ધિના આઠ ગુણ ધારણ કરવાઃ— શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા કરવી, શાસ્ત્ર સાંભળવું, તેનો અર્થ સમજવો તે યાદ રાખવો, તેમાંથી પ્રશ્ન ઉઠાવવો, પ્રશ્નનો ખુલાસો મેળવવો, પછી તેમાં શંકા ન રાખવી અને છેવટે અમુક હકીકત આમજ છે એમ નક્કી કરવું, આ બુદ્ધિના આઠ ગુણ છે.

૨૫ ગુણીજનનો પક્ષપાત કરવોઃ—સદ્‌ગુણી માણસોને દરેક પ્રકારે સહાય

કરવી, તેઓનું દુઃખ દુર કરવું અને તેઓ કારણ વિના નિર્દોષપણે કયાંઇ ફસાઈ પડયા હોય તો તેમાંથી તેમને ગમે તેટલી મહેનતે તથા ખર્ચે પણ છોડાવવા.

૨૬ હમેશાં અકદાગ્રહી થવું:—'મારૂં તે સાચું' એમ ન ગણતાં 'સાચું તે મારૂં' એમ ગણવું પણ ખોટી વાતને હઠ કરી પકડી ન રાખવી. પોતાની ભૂલ હોય અને તે બીજો જણાવે તો ઘણી ખુશીથી તે કબૂલ કરી (પોતાની ભૂલ) સુધારવી. દુરાગ્રહી ન થવું.

૨૭ નિરંતર વિશેષ જ્ઞાન મેળવવું:— દિવસે દિવસે પોતાના જ્ઞાનમાં થોડો

પણ વધારો કરવો. દુનીયામાં જાણુ-વાનું ઘણું છે તેથી વિદ્યા મેળવવા-માં સંતોષ ધારણ ન કરવો. સંસાર રૂપી શાળામાં નવું નવું જાણવાને અંગે સદા વિદ્યાર્થી થઇને રહેવું.

૨૮ અતિથિ, સાધુ તથા દીનજનોનો યથાયોગ્ય સત્કાર કરવોઃ-મેમાન આવ્યા હોય તેની ખાતર-બરદાસ્ત કરવી, મુનિરાજ પધાર્યાં હોય તેમને અને કોઇ દુઃખી માણસ આંગણે આવી ચડયો હોય તો તેને બનીશકે તો દિલાસો આપી હરકોઇપ્રકારે તેનું દુઃખ દૂર કરવું પણ આંગણે આવેલા કોઇનો તિરસ્કાર કરવો નહિ.

૨૯ પરસ્પર હરકત ન આવે એવી રીતે ત્રણ વર્ગ સાધવા ?--ધર્મ કરવાના વખતે ધર્મ કરવો; પૈસા પેદા કરવાના વખતે પૈસા પેદા કરવા અને ઇચ્છિત પદાર્થ ખાવા પીવા તથા પહેરવા ઓઢવા વગેરેથી સુખ તથા આનંદ મેળવવાના વખતે તે કરવું. કહેવાની એ મતલબ છે કે ધર્મ કરવાના વખતે પૈસા પેદા કરવાથી ધર્મને હરકત પહોંચે છે અને પૈસા પેદા કરવાના વખતે ધર્મ કરવાથી પૈસા પેદા કરવાના કામને હરકત પહોંચે છે, તેજ પ્રમાણે ખાવા પીવા વગેરેથી આનંદ મેળવવાના વખતે ધર્મ અગર પૈસા પેદા કરવામાં આવે

તો તેને (આનંદ મેળવવાના કામને) હરકત પહોંચે છે. સંસારમાં આ ત્રણે બાબતની જરૂર છે. તેથી કોઇનાથી કોઇને હરકત ન પહોંચે એવી રીતે આખા દિવસમાં વખત બાંધો, જે વખતે જે કામ કરવાનું હોય તે વખતે તે કરવું. એક બીજા વર્ગને બાધા થવા ન દેવી.

૩૦ નિષેધ કરેલા દેશમાં જવું નહિ અને મના કરેલા વખતે કામ કરવું નહિઃ— જે દેશમાં જવાની શાસ્ત્ર રજા ન આપતાં હોય તથા રાજાએ મના કરેલી હોય તે દેશમાં જવું નહિ. તેમજ જે વખતે જે કામ કરવાની ના પાડી હોય તે વખતે તે કામ

કરવું નહિ. તેમ કરવાથી લાભને બદલે હાનિ થાય છે.

૩૧ સ્વપરના બળ અને અબળનો વિચાર કરવો:–કોઇ સાથે ચર્ચામાં કે યુદ્ધમાં ઉતરવું હોય કે કોઇ કામ હાથપર લેવું હોય ત્યારે તે તે કાર્યો કરવામાં પોતાનું તથા બીજાનું બળ કેટલું છે ? નિર્બળતા કેટલી છે ? તેનો વિચાર કરવો; પછી જેમ ઠીક લાગે તેમ કરવું.

૩૩ જનસમૂહના મતને માન આપવું:– જે કામ કરવાથી બહુ લોકથી વિરૂદ્ધ થઇ જવાતું હોય તો તે કાર્ય ન કરવું. એવું કાર્ય કદાચ સારૂં હોય તોપણ જો તેથી લોકો ઉશ્કેરાઇ જતા હોય

તો તે વખતે કાળક્ષેપ કરવો અગર વખત પ્રમાણે વર્તવું, શાન્તિથી લોકમત કેળવવો, સારા વખતની રાહ જોવી અને તેવો વખત આવ્યે તે કામ કરવું.

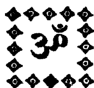
૩૩ સદા પરોપકાર કરવો—શરીર નાશ પામનારૂં છે—જીંદગીનો ભરોસો નથી એમ સમજી દરેક જીવનું જે રીતે બની શકે તે રીતે ભલું થાય તેટલું કરી લેવું—જેટલું ભલું કર્યું હશે તેટલુંજ બીજી ગતિમાં જતાં સાથે આવશે એ ચોક્કસ સમજવું.

૩૪ લજ્જાળુ થવું:—દરેક કામ કરતી વખતે પોતાની આબરૂની સંભાળ પહેલી રાખવી એવું કામ ન કરવું કે

જેથી આપણી આબરૂ ધૂળ મળી
જાય ! અને આપણા કુળને કલંક
લાગે—બટ્ટા લાગે ! અથવા આપણે
શરમાવું પડે !

૩૫ સૌમ્યદૃષ્ટિ થવું :-કયારે પણ ગુસ્સે ન
થવું, મૂખ ઉપર સદા શાન્તતા ધારણ
કરવી જેથી બીજા લોકો આપણું મૂખ
જોઇ આનંદિત થાય, એટલું જ નહિ,
પણ પોતાની અંદર રહેલા ક્રોધ, અ-
દેખાઇ તથા વૈર વગેરેનો ત્યાગ કરે.

આ માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણો ધર્મ-
સંગ્રહગ્રંથને અનુસારે લખવામાં આવ્યા
છે. જે જીવો એવા ગુણોવાળા હોય તેને
ધર્મ પામવાની લાયકાતવાળા સમજવા.

આવશ્યક સૂત્રોના સંક્ષિપ્ત *ભાવાર્થ.

નવકાર (પંચમંગલ સૂત્ર)—આમાં અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય તથા સાધુ એ પાંચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે. એથી સર્વ પાપ તથા વિઘ્નો દૂર થાય છે.

---

*આ સંબંધી વિશેષ હકીકત માટે અમારા તરફથી પ્રગટ થયેલ પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્રાર્થનાં પુસ્તકો જોવાં.

પંચિંદિય-આમાં આચાર્યના છત્રીશ ગુ-
ણોનું વર્ણન છે અને તે ક્રિયા કરતાં સ્થાપના સ્થાપતી વખતે બોલાયછે.

પ્રણિપાત(ખમાસમણ)-આથી દેવગુરૂને વંદન કરાય છે.

ઇચ્છકાર-આથી ગુરૂને સુખશાતા પૂછાય છે.

ઇરિયાવહિયં,તસ્સઉત્તરી-આથીહાલતાં ચાલતાં લાગેલાં પાપને દૂર કરવામાં આવે છે.

અન્નત્થ-આમાં કાઉસ્સગના સોળ આગારનું વર્ણન છે.

લોગસ્સ (નામસ્તવ)-આમાં ચોવીશ તીર્થંકરની નામપૂર્વક સ્તુતિ છે.

કરેમિભંતે-આ સામાયિક લેવાનું પચ્ચ-
ખ્ખાણ છે. એમાં સામાયિક લઇને
નિંદા, વિકથા વગેરે ન કરવું તે
બતાવ્યું છે.

સામાઇઅ વયજુત્તો—આમાં સામાયક
એ બે ઘડીનું ચારિત્ર છે.તે બતાવ્યું
છે અને તેથી તેનું વારંવાર કરવા-
પણું બતાવ્યું છે.

જગચિંતામણિ—આ ગૌતમસ્વામીએ
રચેલું ચૈતન્યવંદન છે.એમાં અષ્ટાપદ
પર્વત ઉપર વિરાજેલા ચોવીશ તીર્થં-
કરો તથા બીજા પણ તીર્થંકરો તથા
તીર્થાંનો નમસ્કાર કરવામાં આવ્યોછે

જંકિંચિ—આમાં જે કોઇ નામરૂપે તીર્થ
હોય તેને તથા ત્રણ લોકમાં રહેલા

પ્રતિમાઓને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે.

નમુત્થુણં (શક્રસ્તવ)–ઇંદ્ર મહારાજ જ્યારે ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે ત્યારે આ સૂત્ર બોલે છે. એમાં ભગવાન્‌ના ગુણોનું વર્ણન છે.

જાવંતિચેઇઆઇં–આમાં ત્રણ લોકોની પ્રતિમાઓને નમસ્કાર કર્યો છે.

જાવંતકેવિસાહૂ–આમાં ભરત, ઐરવત, અને મહાવિદેહની અંદર રહેલાં સાધુ, સાધ્વીઓને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો છે.

નમોઽર્હત્‌–આમાં પંચ પરમેષ્ઠીઓને નમસ્કાર કર્યાં છે.

ઉવસગ્ગહરં—આ શ્રી પાર્શ્વનાથનું ગુણ સ્તુતિરૂપ સ્તવન શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીનું કરેલું છે તે સર્વ વિઘ્નોનો નાશ કરનાર છે.

જયવીયરાય-આમાં પ્રભુની પાસે કેટલી-એક ઉત્તમ પ્રાર્થના કરવામાં આવીછે

અરિહંતચેઇઆણં (ચૈત્યસ્તવ)—આમાં જ્યાં દેરવંદન કરતાં હોઇએ તે એક દહેરાની પ્રતિમાઓને વંદન કરવામાં આવ્યું છે.

કલ્લાણકંદં—આ શ્રીઋષભદેવ, શાન્તિ-નાથ, નેમિનાથ, પાર્શ્વનાથ, અને મહાવીરસ્વામી વગેરેની સ્તુતિ છે.

સંસારદાવા—આ શ્રીમહાવીર સ્વામીની સ્તુતિ શ્રી હરિભદ્રસૂરિની રચેલી છે.

પુખ્ખરવરદી (શ્રુતસ્તવ) આમાંવિચરતા તીર્થંકરોની તથા જ્ઞાનની સ્તુતિ છે.

સિદ્ધાણંબુદ્ધાણં (સિદ્ધસ્તવ) આમાં સર્વે સિદ્ધ, મહાવીરસ્વામી, નેમિનાથ તથા અષ્ટાપદ ઉપર વિરાજમાન ચોવીશ તીર્થંકરની સ્તુતિ છે.

વેયાવચ્ચગરાણં-આથી સમકિતીદેવોને સંભારવામાં આવે છે.

ઇચ્છામિઠામિ—આથી આખા દિવસમાં લાગેલાં પાપને સામાન્ય રીતે જાહેર કરી તેની માફી માગવામાં આવે છે.

નાણંમિ૦—આમાં આઠ ગાથામાં જ્ઞાનાદિ પાંચ આચારના ભેદનું વર્ણન છે.

વાંદણાં (સુગુરુવંદન)-આથી સુગુરુને વંદન કરી તેમની પ્રત્યે થયેલા દોષની ક્ષમા યાચવામાં આવે છે.

સાત લાખ—આમાં ચોરાશી લાખ યોનિ-
વાળા જીવો હણાયા હોય તે બાબત
મિચ્છાદુક્કડ દેવામાં આવે છે.

અઢાર પાપસ્થાનક—આમાં અઢાર પ્રકારે
પાપ બંધાય છે તેનાં નામ છે અને
પછી તેવી રીતે લાગેલાં પાપની
ક્ષમા માગવામાં આવી છે. (મિચ્છા-
દુક્કડ દેવામાં આવેલ છે.)

સવ્વસ્સવિ-આમાં લાગેલાં પાપને અતિ
ટુંકામાં કહેવા સાથે તેની માફી
માગવામાં આવી છે.

વંદિત્તુ (શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણસૂત્ર)—આથી
શ્રાવકનાં બાર વ્રતમાં લાગેલા દોષને
બહુ દિલગીરી સાથે વિસ્તારથી
જાહેર કરી, તેવા દોષો ફરીથી ન

લાગે તેની ઇચ્છા સાથે તે બાબત માફી માગવામાં આવે છે.

અબ્ભુટ્ઠિઓ (ક્ષામણકસૂત્ર)-આથી ગુરૂમહારાજના આપણાથી જે જે અપરાધ થયા હોય તે જાહેર કરી તેમની પાસે માફી માગવામાં આવે છે.

આયરિય ઉવજ્ઝાયે—આમાં આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સકળ સંઘ તથા સર્વજીવો ઉપર ક્રોધ થયો હોય તો તેની તથા તેઓના બીજા જે કાંઇ અપરાધ થયા હોય તે બાબતની માફી માગવામાં આવી છે.

નમોસ્તુઃ—આ શ્રી વીર પરમાત્માની સ્તુતિ છે, તે સાંજે દેવસી પ્રતિક્રમણમાં બોલાય.

વિશાલલોચન-આ પણ શ્રી વીરપ્રભુની સ્તુતિ છે. તે સવારે રાઇપ્રતિક્રમણમાં બોલાય છે.

સુઅદેવયા—આ શ્રુતદેવીની સ્તુતિ છે.

જીસેખિત્તે—આ ક્ષેત્રદેવીની સ્તુતિ છે.

કમલદલ—આ શ્રુતદેવીની સ્તુતિ છે. તે સ્ત્રીઓ કહે છે.

યસ્યાઃ ક્ષેત્રં—આ ક્ષેત્રદેવીની સ્તુતિ છે.

જ્ઞાનાદિ૦-આ ભુવનદેવીની સ્તુતિ છે.

અડ્ઢાઇજ્જેસુ (મુનિવંદનસૂત્ર)—આથી અઢીદ્વીપમાં રહેલા મુનિઓને નમસ્કાર કરવામાં આવે છે.

વરકનક—આથી એકસોસીત્તેર તીર્થંકરોને વંદન કરવામાં આવે છે.

લઘુશાન્તિ–શ્રીનાડુલ નગરમાં મરકી હઠાવવા શ્રીમાન દેવસુરિએ આ સ્તોત્ર રચ્યું છે. એને ભણવાથી, સાંભળવાથી તથા એથી મંત્રેલું જળ છાંટવાથી સર્વ રોગો દૂર થાય છે અને શાન્તિ ફેલાય છે.

ચઉક્કસાય–આ શ્રી પાર્શ્વનાથનું ગુણ-સ્તુતિરૂપ ચૈતન્યવંદન છે.

ભરહેસર-આ બ્રહ્મચર્યવાળા તથા બીજી રીતે ઉત્તમ પુરૂષો અને સ્ત્રીઓનાં નામો ગણાવ્યાં છે.

સકલતીર્થ (તીર્થવંદનાસુત્ર)-આમાં ત્રણ લોકની અંદર આવેલાં શાશ્વતાં તથા અશાશ્વતાં ચૈત્યો તથા તેની અંદર રહેલી પ્રતિમાઓની સંખ્યા બતાવી

તેઓને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યોછે
આ શ્રીજીવવિજયજીનું રચેલું છે.

સાતસ્યા—આ શ્રી બાલચંદ્રસૂરિની
રચેલી મહાવીરસ્વામીની સ્તુતિ છે.

કલાર્હંતૂ—શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યનું રચેલું આ
સચૈત્યવંદન છે. એમાં ચોવીશ
તીર્થંકરની જૂદા જૂદા શ્લોકથી
સ્તુતિ કરવામાં આવી છે.

અજિત શાન્તિ—શ્રી નંદિષેણસૂરિનું
રચેલું આ અજિતનાથ અને શાન્તિ-
નાથનું ભેગું સ્તવન છે. શ્રી શત્રુંજય
ઉપર આ બન્ને ભગવાનનાં દેહરાં
સામસામા હતાં પણ આ સ્તવન ર-
ચાઇ બોલાતી વખતે તે એક હારમાં
હારમાં આવી ગયાં એમ કહેવાય છે.

બૃહતશાન્તિ—ભગવાન્ જન્મે છે ત્યારે તેમને મેરૂપર્વત ઉપર ન્હવરાવવા ઇંદ્રો અને દેવતાઓ લઇ જાય છે ત્યાં તેમને ન્હવરાવ્યા પછી તેઓ આ શાન્તિપાઠ બોલે છે આની અંદર અનેક જીવોની અનેક પ્રકારે શાન્તિ ઇચ્છવામાં આવી છે. આ શ્રી નેમિનાથપ્રભુની માતા શિવાદેવીએ દેવીપણામાં રચેલી છે એમ કહેવાય છે.

સંતિકરં—શ્રી મુનિસુંદરસૂરિએ રચેલું આ શ્રી શાન્તિનાથનું સ્તવન છે તેની અંદર કેટલાએક દેવ તથા દેવીઓની આપણા રક્ષણને માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે.

અતિચાર—આ પાખી વગેરે પ્રતિક્રમણ વખતે બાર વ્રતમાં લાગેલા દોષ દુર કરવા માટે બોલવામાં આવે છે તેમાં નીચે જણાવેલા અધિકારો છેઃ—

જ્ઞાનાચાર-જ્ઞાનને ભણવુંતથા ભણાવવું.

દર્શનાચાર-સમકિત પાળવું ને પળાવવું તે.

ચારિત્રાચાર-સંયમપાળવું તથા પળાવવું તે.

સમકિત—દેવ, ગુરૂ અને ધર્મની પરીક્ષા કરી તે ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી તે.

પહેલું વ્રત—જીવહિંસા ન કરવી તે.

બીજું વ્રત—ખોટું ન બોલવું તે.

ત્રીજું વ્રત—ચોરી ન કરવી તે.

ચોથું વ્રત=બ્રહ્મચર્યનો નિયમ કરવો તે.

પાંચમું વ્રત=ધન ધાન્ય, તથા સોનું રૂપું

અને ઘર, હાટ વગેરેનું પ્રમાણ કરવું તે.

છઠ્ઠું વ્રત—જીંદગી સુધી દિશાઓમાં તથા ખુણાઓમાં જવાનું પ્રમાણ કરવું તે.

સાતમું વ્રત—ન ખાવાલાયક પદાર્થો તથા પાપ વ્યાપારોનો ત્યાગ કરવો અને ખાવા પીવા તથા પહેરવા ઓઢવાની ચીજો માટે દરરોજ નિયમ ધારવા તે.

આઠમું વ્રત—જેનાથી નકામું પાપ લાગે એવી બાબતો જેવીકે—વિકથા, નિંદા વગેરે તથા રમવા જોવાની બાબતો જેવી કે નાટક, ભવાયા, ગંજીપો, ચોપાટ વગેરેનો ત્યાગ કરવો તે.

નવમું વ્રત—દરરોજ શાન્ત ચિત્ત રાખી એક સામાયક કરવું તે.

દશમું વ્રત–આખા દિવસમાં દશ સામાયિક કરી ભણવું, ગણવું પણ બીજું વ્યાપારાદિ કાંઇ ન કરવું તે.

અગ્યારમું વ્રત–મહીનામાં પર્વના દિવસો (આઠમ, પાખી વગેરે)માં પોસહ કરવો તે.

બારમું વ્રત-પોસહને પારણે મુનિરાજને વહોરાવી પછી જમવું તે.

સંલેષણા–મરણ સમયે ગતિ સુધારવા માટે વ્રત, પચ્ચખ્ખાણ કરવાં તે.

બાહ્યતપ–જેને બીજાઓ દેખી શકે એવો ઉપવાસાદિ તપ કરવો તે.

અભ્યંતરતપ–જેને બીજાઓ ન દેખી શકે એવો પશ્ચાત્તાપ, વિનયાદિ તપ કરવો તે.

વીર્યાચાર–ધર્મ સંબંધી ક્રિયાઓ તથા કાર્યો-

માં પોતાની શક્તિનો સદુપયોગકરવો તે આ સર્વમાં લાગેલા દોષો અતિચારમાં જણાવેલા છે.

મન્હજિણાણં—આ સજઝાયમાં શ્રાવકને કરવા યોગ્ય છત્રીશ કૃત્યોનું વર્ણન છે.

તિજયપહુત્ત [સપ્તતિશત સ્તોત્ર]—આ સ્તોત્રમાં એકસો સિ-તેર તીર્થંકરની સ્તુતિ છે. શ્રીમાનદેવસૂરિએ કોઈ વખતે શ્રી સંઘમાં વ્યંતરે કરેલ ઉપસર્ગ દૂર કરવા આ રચ્યું છે.

નમિઊણ [મહાભયહર સ્તોત્ર] આ શ્રીમાનતુંગસૂરિએ રચેલું શ્રી પાર્શ્વનાથનું સ્તોત્ર છે. એને સ્થિર ચિ-તે ભણવાથી મ્હોટા મ્હોટા ભય તથા વ્યાધિઓ

નાશ પામે છે.

ભક્તામર-આ પણ શ્રીમાનતુંગસૂરિએ રચેલું શ્રી આદિનાથનું સ્તોત્ર છે. આ આચાર્ય મહારાજને કોઈ રાજાએ ૪૨ બેડીઓ પહેરાવીહતી. તેઓ જેમ જેમ શ્લોકો રચતા ગયા તેમ તેમ તે બેડીઓ ત્રૂટતી ગઇ, આથી જૈનધર્મની બહુ ઉન્નતિ (ચઢતી) થઈ અને રાજા જૈનધર્મમાં પ્રીતિવાળો થયો. આને ભણવાથી ઇચ્છા પ્રમાણે આરોગ્ય (રોગ રહિતપણું) તથા લક્ષ્મી મળે છે.

કલ્યાણમંદિર-આ શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિએ રચેલું શ્રી પાર્શ્વનાથનું સ્તોત્ર (સ્તવન) છે. શ્રી ઉજ્જયિનીનગરીમાં

મહાકાળ નામના જૈનમંદિરમાં શ્રીપાર્શ્વપ્રભુની પ્રતિમા હતી, તેને બ્રાહ્મણોએ શિવલિંગ પધરાવી ઢાંકી દીધી હતી. બાદ આ સ્તોત્રના રચનાર આચાર્ય મહારાજ ત્યાં ગયા અને આ સ્તોત્ર રચ્યું. તેનો અગ્યારમો શ્લોક રચતાં તે લિંગ ફાટયું અને પ્રતિમાજી પ્રકટ થયાં. આને ભણવાથી સર્વ પ્રકારનાં સુખ મળે છે.

રત્નાકરપચ્ચીશી—આ રત્નાકરસૂરિની રચેલી પ્રભુસ્તુતિ છે. એમાં આચાર્ય મહારાજે પોતામાં રહેલા દોષો તથા અવગુણોની નિંદા કરી છેવટે સમકિતની યાચના (માગણી) કરી છે.

ચોવિશ તીર્થંકરનાં નામ.

૧ લા ઋષભદેવ (એમનું બીજું નામ આદીશ્વર), ૨ જા અજિતનાથ, ૩ જા સંભવનાથ, ૪ થા અભિનંદનસ્વામી, ૫ મા સુમતિનાથ, ૬ઠ્ઠા પદ્મપ્રભ, ૭મા સુપાર્શ્વનાથ ૮મા ચંદ્રપ્રભ, ૯ મા સુવિધિનાથ (એમનું બીજુ નામ પુષ્પદંત છે), ૧૦મા શીતળનાથ, ૧૧મા શ્રેયાંસનાથ, ૧૨ મા વાસુપૂજ્ય સ્વામી, ૧૩મા વિમળનાથ, ૧૪મા અનંતનાથ, ૧૫મા ધર્મનાથ, ૧૬મા શાન્તિનાથ, ૧૭મા કુંથુનાથ, ૧૮મા અરનાથ, ૧૯મા મલ્લીનાથ, ૨૦મા મુનિસુવ્રત સ્વામી, ૨૧ મા નેમિનાથ, ૨૨ મા નેમિનાથ એમનું બીજું નામ અરિષ્ટને ૨૩ મા

પાર્શ્વનાથ અને ૨૪ મા મહાવીરસ્વામી
[એમનું બીજું નામ વર્ધમાનસ્વામી].

ચોવિશ તીર્થંકરોનાં લાંછન.

૧ ઋષભદેવનું વૃષભ [બળદ].
૨ અજિતનાથનું હસ્તી [હાથી].
૩ સંભવનાથનું અશ્વ [ઘોડો].
૪ અભિનંદનસ્વામીનું કપિ (વાંદરો).
૫ સુમતિનાથનું ક્રૌંચપક્ષી.
૬ પદ્મપ્રભપ્રભુનું પદ્મ [કમળ].
૭ સુપાર્શ્વનાથનું સ્વસ્તિક [સાથીયો).
૮ ચંદ્રપ્રભપ્રભુનું ચંદ્ર.
૯ સુવિધિનાથનું મગરમચ્છ.
૧૦ શીતળાનાથનું શ્રીવત્સ.
૧૧ શ્રેયાંસનાથનું ખડ્ગી (ગેંડો).

---

૧૨ વાસુપૂજ્યસ્વામીનું મહિષ (પાડો).
૧૩ વિમળનાથનું વરાહ (ભૂંડ).
૧૪ અનંતનાથનું સીંચાણો પક્ષી.
૧૫ ધર્મનાથનું વજ્ર.
૧૬ શાન્તિનાથનું મૃગ (હરણ).
૧૭ કુંથુનાથનું છાગ (બકરો)
૧૮ અરનાથનું નંદાવર્ત સ્વસ્તિક.
૧૯ મલ્લિનાથનું કુંભ (કળશ).
૨૦ મુનિસુવ્રતસ્વામીનું કચ્છપ(કાચબો)
૨૧ નમિનાથનું નીલોત્પલ(લીલું કમળ)
૨૨ નેમિનાથનું શંખ.
૨૩ પાર્શ્વનાથનું સર્પ.
૨૪ મહાવીરસ્વામીનું સિંહ.

ચોવિશ તીર્થંકરના વર્ણ.

વર્ણ=શરીરનો રંગ.

પદ્મપ્રભ અને વાસુપૂજ્યસ્વામીનો વર્ણ રાતો છે.

ચંદ્રપ્રભ અને સુવિધિનાથનો વર્ણ ઉજ્જવળ (ધોળો) છે.

મલ્લિનાથ અને પાર્શ્વનાથનો વર્ણ લીલો છે.

મુનિસુવ્રતસ્વામી અને નેમિનાથનો વર્ણ શ્યામ (કાળો) છે.

બાકીના સોળે તીર્થંકરોનો વર્ણ કાંચન જેવો (પીળો) છે.

નવપદનાં નામ.

૧લે પદે અરિહંત, ૨જે પદે સિદ્ધ ૩જે પદે આચાર્ય, ૪થે પદે ઉપાધ્યાય, ૫મે પદે સાધુ, ૬ઠ્ઠે પદે દર્શન, ૭મે પદે જ્ઞાન, ૮મે પદે ચારિત્ર, ૯મે પદે તપ.

નવપદના વર્ણ.

અરિહંતનો વર્ણ ધોળો છે.

સિદ્ધનો વર્ણ રાતો છે.

આચાર્યનો વર્ણ પીળો છે.

ઉપાધ્યાયનો વર્ણ લીલો છે.

સાધુનો વર્ણ કાળો છે.

દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપનો વર્ણ ધોળો છે.

નવે પદનું ધ્યાન ધરતી વખતે ઉપર મુજબ વર્ણો ગણવા.

પ્રભુ દર્શન કરતી વખતે બોલવા યોગ્ય દુહા.

પ્રભુદરિશનસુખસંપદા, પ્રભુદરિશન નવનિધ; પ્રભુદરિશનથીપામીએ,સકલ પદારથસિદ્ધ ૧ ભાવે જિનવર પૂજીએ, ભાવેદીજીએદાન;ભાવેભાવનાભાવીએ ભાવે કેવળજ્ઞાન. ૨ જીવડા જિનવર પુજીએ,પૂજાનાં ફળ હોય;રાજા નમે પ્રજા નમે, આણ ન લોપે કોય. ૩ ફુલડાં કેરાં બાગમાં,બેઠા શ્રી જિનરાય;જેમ તારામાં ચંદ્રમા, તેમ શોભે મહારાય. ૪ ત્રિભુવન નાયક તું ધણી, મહી મ્હોટો મહારાજ; મ્હોટે પુણ્યે પામીયો, તુજ દરિશન હું આજ. ૫ આજ મનોરથસવીફળ્યા, પ્રગટયાંપુણ્યકલોલ;પાપકરમ દૂરે ટળ્યાં નાઠા દુઃખ દંદોલ. ૬

प्रभुस्तुति करती वखते बोलवा योग्य श्लोको.

१

अद्य मे सफलं जन्म, अद्य मे सफला क्रिया;
शुभोदयो दिनोऽस्माकं, जिनेंद्र! तव दर्शनात्.

२

तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्त्तिहराय नाथ!
तुभ्यं नमः क्षितितलामलभूषणाय!
तुभ्यं नमस्त्रिजगतः परमेश्वराय!
तुभ्यं नमो जिन! भवोदधिशोषणाय॥

३

अद्याभवत् सफलता नयनद्वयस्य,
देवत्वदीयचरणांबुज–वीक्षणेन;
अद्य त्रिलोकतिलक प्रतिभासते मे,
संसारवारिधिरयं चुलुकप्रमाणः॥

४

पूर्णानंदमयं महोदयमयं, कैवल्यचिद्दृग्मयम्,
रूपातीतमयं स्वरुपरमणं,स्वाभाविकीश्रीमयम्;
ज्ञानोद्योतमयं कृपारसमयं,स्याद्वाद्विद्यालयम्,
श्रीसिद्धाचलतीर्थराजमनिशं,वंदेऽहमादीश्वरं.

५

प्रशमरस–निमग्नं, दृष्टियुग्मं प्रसन्नम्,
वदनकमलमंकः कामिनीसंगशून्यः
करयुगमपि यत्ते, शस्त्रसंबंधवंध्यम्,
तदसि जगति देवो, वीतरागस्त्वमेव.

६

जिने भक्तिर्जिने भक्तिर्जिने भक्तिर्दिने दिने;
सदा मेऽस्तु सदामेऽस्तु, सदामेऽस्तु भवे भवे.

७

पाताले यानि बिंबानि, यानि बिंबानि भूतले;
स्वर्गे च यानि बिंबानि, तानि वंदे निरन्तरम्.

८

नेत्रानंदकरी भवोदधितरी, श्रेयस्तरोर्मंजरी;
श्रीमद्धर्ममहानरेंद्रनगरी, व्यापल्लताधूमरी;
हर्षोत्कर्षशुभप्रभावलहरी, रागद्विषां जित्वरी,
मूर्तिः श्रीजिनपुंगवस्यभवतु,श्रेयस्करीदेहिनाम्

९

किं कर्पूरमयं सुधारसमयं, किं चंद्ररोचिर्मयम्,
किं लावण्यमयं महामणिमयं,कारुण्यकेलिमयम्;
विश्वानंदमयं महोदयमयं, शोभामयं चिन्मयम्,
शुक्लध्यानमयं वपुर्जिनपतेर्भूयाद्भवालंबनम्.

१०

दीनोद्धारधुरंधरस्त्वदपरो, नास्ते मदन्यः कृपा
पात्रं नात्र जने जिनेश्वर तथा,-ऽप्येतांन
याचेश्रियम्;

किं त्वहंमिदमेव केवलमहो सद्बोधिरत्नं शिवं,
श्रीरत्नाकरमङ्गलैकनिलय ! श्रेयस्करं प्रार्थये.

११

यद्यस्ति नाथ भवदंघ्रिसरोरुहाणाम्,
भक्तेः फलं किमपि संततिसंचितायाः
तन्मेत्वदेकशरणस्य शरण्यभूयाः
स्वामी त्वमेव भुवनेऽत्र भवांतरेऽपि.

१२

सकलकुशलवल्लि–पुष्करावर्तमेघो,
दुरिततिमिरभानुः कल्पवृक्षोपमानः;
भवजलनिधिपोतः सर्वसंपत्तिहेतुः,
स भवतु सततं वः श्रेयसे शान्तिनाथः
श्रेयसे पार्श्वनाथः

જૈન બાળકોને શિખવવા યોગ્ય કેટલીએક ખાસ ઉપયોગી બાબતો.

નવકારવાળી.

નવકારવાળીમાં ૧૦૮ પારા હોય છે તેનું કારણ પંચ પરમેષ્ટીના ૧૦૮ ગુણ છે તે છે. તે ગુણ આ પ્રમાણેઃ—અરિહંતના ૧૨, સિદ્ધના ૮, આચાર્યના ૩૬, ઉપાધ્યાયના ૨૫ અને સાધુના ૨૭. એકેક પારો મૂકતાં એકેક ગુણ યાદ કરાય છે. નવકારનાં પદ ૯ છે, તેથી છૂટી નવકારવાળી ગણતાં ૧૨ નવકાર ગણાય અને બાધી ગણતાં ૧૦૮ નવકાર થાય, કેમકે એક પારે એક નવકાર પૂરો ગણાય. નવકારવાળી હૃદય સન્મુખ રાખી સ્થિર આસને, સ્થિર ચિત્તે

અંગુઠા ઉપર રાખી પહેલી આંગળીથી ગણવી. પૂરી ગણાય રહે એટલે ફેરવીને ગણવી પણ મેરૂનું ઉલ્લંઘન ન કરવું.

સ્વસ્તિક.

પહેલાં ત્રણ રત્નરૂપ ૩ ઢગલી કરવી. પછી સ્વસ્તિક કરવો. પછી સિદ્ધશિલા અને સિદ્ધસ્થાન કાઢવું. સ્વસ્તિક ઉપર નૈવેદ્ય (પતાસું, સાકર વગેરે) અને સિદ્ધસ્થાન ઉપર ફૂળ (બદામ, સોપારી વગેરે.) મૂકવું. * નૈવેદ્ય તથા ફૂળ મ્હોટાં અને શોભિતાં હોવા જોઇએ કારણ કે તેથી આપણે મોક્ષ મેળવવું છે.

---

* **નોટ**:—અહીં કેટલાએક કહે છે કે ચાર ગતિ પૂર્ણ કરી મોક્ષ ફળની પ્રાપ્તિની ઇચ્છાવાળાએ સ્વસ્તિક ઉપર ફૂળ મૂકવું અને અણાહારી પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે નૈવેદ્ય સિદ્ધશિલા ઉપર મૂકવું

જેવાં તેવાં અને વીણીને ઝીણાં ફળ મૂકયાં હોય તો ફળ પણ થોડુંજ મળે છે. ચ્હડેલાં ફળ પૈસો મૂકીને લેવાય નહિ. સ્વસ્તિક કરીને બે હાથ જોડી સ્વસ્તિક ઉપર દૃષ્ટિ રાખી નીચે પ્રમાણે માગણી કરવી. "હે પ્રભુ! જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ ત્રણ રત્ન આપી નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ એ ચાર ગતિમાંથી મુક્ત કરી મને સિદ્ધસ્થાન મેળ-વવા શક્તિમાન્ કરો!" ઘણું પુન્ય કરે તે દેવતા થાય. ઘણું ધર્મ કરે તે મોક્ષે જાય. શુભ કર્મ પુણ્ય કહેવાય અને કર્મનો ક્ષય થવો તે ધર્મ કહેવાય. દેવ ગતિ સુખ ભોગવવા માટે સારી છે પણ મોક્ષે જવા માટે મનુષ્ય ગતિ ઉત્તમ છે, તેથી દેવતા પણ મનુષ્ય થવા ઇચ્છે છે. સિદ્ધ ગતિ પાંચમી કહેવાય, પણ જ્યાં આઠમી ગતિ કહી હોય ત્યાં દેવ

દેવી, પુરૂષ સ્ત્રી, પશુ પક્ષીમાં નર માદા અને નારકી (આમાં પુરૂષ સ્ત્રીનો ભેદ નથી, બધા નપુંસક હોય), એ પ્રમાણે સાત ગતિ ગણાય. બાદ આઠમી મોક્ષ ગતિ ગણાય. સિદ્ધશિલા વચ્ચે જાડી અને છેડે માખીની પાંખ જેવી પાતળી તેમજ સ્ફટિક રત્નની છે. તે ડાંડી ઉપર રહે તે પ્રમાણે (ઉંધી) ઉઘાડેલી છત્રીને આકારે ગોળ છે. કર્મનો નાશ કરી સિદ્ધ થાય તેનું સ્થાન સિદ્ધશિલા ઉપર અધર છે. સંસારનું કારણ કર્મ છે અને તે સિદ્ધ થનાર જીવે ખપાવ્યાં હોય છે એટલે સિદ્ધ પાછા સંસારમાં ન આવે.

જિન દેવ દર્શન તથા પૂજા.

૧ રાજા પાસે જઇએ તેના કરતાં વિશેષ મર્યાદા પૂર્વક સંપૂર્ણ પોશાક પહેરી ઉત્તરાસંગ નાંખી જવું. જેમ તેમ અને જેવાં

તેવાં કપડાં પહેરી ઉત્તરાસંગ નાંખ્યા વિના દેવ ગુરૂ પાસે જવાય નહિ. કારણકે દેવ અને ગુરૂ, રાજા અને ઇંદ્ર કરતાં પણ ઘણા મ્હોટા છે. આરતિ મંગળ દીવાથી પ્રકટાવાય અને તેને ઉતારતાં નાભિથી નીચે ન લઇ જવાય.

૨ પ્રભુના દર્શન કરવાથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ અથવા વિશુદ્ધિ થાય છે અને પરિણામે મોક્ષ મળે છે એટલે આપણે પ્રભુના જેવા થઇએ છીએ. પ્રભુની પૂજા કરવાથી આપણે પ્રભુની જેમ જગત્માં પૂજ્ય થઇએ છીએ.

૩ પ્રભુ દૂરથી દૃષ્ટિએ પડે ત્યારે બે હાથ જોડી **નમો જિનાય** કહેવું દહેરાસરમાં પ્રવેશ કરતાં સંસારના વિચાર ત્યાગ કરવા રૂપ પહેલી નિસીહિ કહેવી. (નિસીહિ એટલે ત્યાગ.) બાદ ત્રણ પ્રદક્ષિણા ફરવી. મૂળગભારામાં પેસતાં બીજી નિસીહિ જિનમંદિરના સમાર કામ

સંબંધી તથા આશાતના દૂર કરવા સંબંધી વ્યાપાર ત્યાગ કરવા રૂપ કહેવી. પ્રભુની પૂજા આ અનુક્રમે કરવી.—જળ, ચંદન (થોડું કેશર અને ઘણું સુખડ એમ મિશ્રિત), પુષ્પ (અખંડ, પાંખડીયો ક્યારે પણ છુટી ન કરાય), ધૂપ (છેટેથી કરવો, પ્રભુની નજીક ન લઇ જવો), દીપક, અક્ષત, નૈવેદ્ય અને ફળ. પહેલી ત્રણનો અંગ પૂજામાં અને છેલ્લી પાંચનો અગ્ર પૂજામાં સમાવેશ થાય છે. ચૈત્યવંદન ભાવ પૂજા કહેવાય છે, તે કરવા પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણ દેવાં. નિસીહિયાએ સુધી ઉભાં ઉભાં કહેવું અને ભૂમિ સ્પર્શતાં બાકીના શબ્દો કહેવા. તે વખતે બે ઢીંચણ, બે હાથ અને મસ્તક ભૂમિએ અડવાંજ જોઇએ. બાદ પ્રભુ પૂજા સંબંધી કાર્ય ત્યાગ કરવા રૂપ ત્રીજી નિસીહિ કહી ચૈત્યવંદન કરવું. ખમાસમણ દીધાં પહેલાં જમીનને ત્રણ વાર રૂમાલ

વગેરે વતી પુંજવી અને પછી સ્વસ્તિક કરવો. ચૈત્યવંદન કરતી વખતે પ્રભુ ઉપરજ દૃષ્ટિ સ્થાપવી. બીજે આજુબાજુ કયાંઇ પણ જોવું નહિ. જેમાં પ્રભુના ગુણનું વર્ણન હોય તેવાંજ ચૈત્યવંદન, સ્તવન અને થોય કહેવાં. તીર્થ કે તિથિના મહીમાવાળાં સ્તવનાદિ પ્રતિક્રમણાદિ અવસરે કહેવાં, દહેરાસરમાં ન કહેવાં. પુરૂષ પ્રભુની જમણી તરફ અને સ્ત્રી ડાબી તરફ ઉભી રહી દર્શન કરે. ચૈત્યવંદન બીજાને હરકત પહોંચે તેવા ઉંચા સ્વરથી ન કરવું. દર્શન પૂજાની પૂર્ણતાનો હર્ષ જાહેર કરવા માટે અને 'તુંજ એક મારો દેવ છે' એમ જણાવવા માટે ઘંટ વગાડવો, પણ તે ધીમેથી વગાડવો. (કારણ ઉપર મુજબ.) પ્રભુનો પ્રક્ષાલ પંચામૃતથી થાય. તેના નામઃ—દૂધ, દહીં, ઘી, સાકર અને પાણી. દૂધને ગાળવું જોઇએ. દહીંને છણવું જોઇએ. પંચામૃતમાં કેશર તથા ફૂલ

નાંખવાં. પૂજા નવ અંગે કરવી તેનાં નામઃ— જમણો અને ડાબો ઢીંચણ, જમણું અને ડાબું કાંડું, જમણો અને ડાબો ખભો, મસ્તક, લલાટ, કંઠ, હૃદય અને નાભિ. દીપ પ્રભુની જમણી તરફ અને ધૂપ ડાબી તરફ ધૂપધાણામાંજ મૂકવો. જાવંતિચેઇયાઇ, જાવંત કેવિ સાહૂ અને જયવીઅરાય' એ હાથ પોલા જોડી મસ્તકે રાખી કહેવાં. 'આભવમખંડા' કહી હાથ નીચે ઉતારી લેવા. બે હાથની દશ અંગુલિ એક બીજાની અંદર રાખી કમળના ડોડાને આકારે બે હાથ (કોણીને પેટ પર સ્થાપીને) રાખી 'નમુત્થુણં' કહેવું. બીજાં દરેક સૂત્રો બોલતી વખતે એજ પ્રમાણે હાથ રાખવા. કાઉસ્સગ્ગ કરતી વખતે તથા બીજે પ્રસંગે ઉભા રહેતી વખતે આગલા ભાગમાં ચાર અંગુલનું અને પાછલા ભાગમાં કાંઈક ઓછું છેટું રાખી પગ સ્થાપવા. દૃષ્ટિ નાસિકા પર સ્થાપવી.

સમતા પ્રાપ્ત કરવી, એ સામાયિક કરવાનો હેતુ છે, તેથી સામાયિક કરીને કોઇની નિંદા કે નકામી વાતચીત કરવી ન જોઇએ, પણ વાંચવા તથા ભણવામાં તે વખત ગાળવો જોઇએ. જીંદગી સુધી રોજ સામાયિક કરીએ અને સમતાની પ્રાપ્તિ ન થાય તો સામાયિકનું ખરૂં ફળ મળ્યું ન કહેવાય. મૂળ ગભારા પાસે જઇએ કે તરતજ **जगत्रयाधार! तुभ्यं नमः** એ પાઠના ઉચ્ચાર સાથે શરીરને અર્ધું નમાવી પ્રભુને વંદન કરવું. નવપદ માંહેલા પહેલાં બેનો દેવમાં, વચલા ત્રણનો ગુરૂમાં અને છેલ્લાં ચાર પદનો ધર્મમાં સમાવેશ થાય છે. નવ પદની પૂજા ભણાય ત્યારે પહેલા પદને માટે અને છેલ્લાં ચાર પદને માટે ચોખા અને શેષ ચાર પદને માટે અનુક્રમે ઘઉં, ચણાની દાળ, મગ અને અડદ મંડળમાં પૂરવામાં

આવે છે. દેવીની પૂજા સૌથી છેલ્લી કરવી અને તે પૂજાવાળા કેશરથી કોઇ પણ ભગવાનની પૂજા ન થાય. સામાયિક લેતાં આઠ અને પારતાં સાત સૂત્રો આવે. **नमो अरिहंताणं** કહીએ એટલે કાઉસ્સગ્ગ પૂરો થાય. **लोगस्स**ના દરેક કાઉસ્સગ્ગો **चंदेसु निम्मलयरा** સુધી ગણવા, **लघु** કે **बृहत्‌शांति** નો પૂરો ગણવો. અને કુસુમિણ દુસુમિણનો કાઉસ્સગ્ગ ખરાબ સ્વપ્ન આવ્યું હોય તો **सागरवरगंभीरा** સુધી ગણવો, નહિતર ઉપર લખ્યા મુજબ. નવકારશીનું પચ્ચખ્ખાણ સૂર્ય ઉગ્યા પછી બે ઘડી (૪૮ મીનીટ) એ પૂરું થાય. સાંજે ચઉવિહાર કરીએ તો પાણી પણ ન પીવાય, તિવિહામરાં પ્રથમથી તપાસીને ઢાંકી રાખેલું પાણી પીવાય પણ તે એક પહોરની અંદર, પછી નહિ; અને દુવિહારમાં મુખવાસ (સોપારી, એલચી વગેરે)

અને પાણી કલ્પે પણ બુંદનો કાવો કે બીડી વગેરે (જેથી અગ્નિનો આરંભ થતો હોય તે) ન કલ્પે. દિવસમાં થયેલાં પાપને દૂર કરવા માટે દેવસિ પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે. રાત્રિનાં પાપ દૂર કરવા માટે સવારે રાઈપ્રતિક્રમણ, પંદર દિવસનાં પાપ દૂર કરવા માટે દર ચઉદશે પાખી પ્રતિક્રમણ, ચાર માસનાં પાપ દૂર કરવા માટે કારતક, ફાગણ તથા અષાડ માસની શુદી ચઉદશે ચઉમાસી પ્રતિક્રમણ અને બાર માસનાં પાપ દૂર કરવા માટે ભાદરવા શુદિ ૪ ને રોજ સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે. કારણ યોગે (અપવાદે) દેવસી પ્રતિક્રમણ બપોરના બારથી રાત્રિના બાર વાગ્યા સુધી અને રાઇ પ્રતિક્રમણ રાત્રિના બારથી દિવસના બાર વાગ્યા સુધી થઇ શકે છે. વર્ષના ૩૬૦ દિવસને હિસાબે રાઇ પ્રતિક્રમણ ૩૬૦, દેવસી

પ્રતિક્રમણ ૩૩૫, પાખી પ્રતિક્રમણ ૨૧, ચઉમાસી પ્રતિક્રમણ ૩ અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ ૧ થાય. એક બાજુથી પ્રતિક્રમણ કર્યાં કરીએ અને બીજી તરફથી પાપ કરવાં પણ ચાલુ રાખીએ તો તે પ્રતિક્રમણ કર્યાં ન કર્યાં જેવું ગણાય; પણ ધીમે ધીમે પાપ કાર્યોમાં ઘટતા જઈએ તો પ્રતિક્રમણનું સુંદર ફળ મળે, એ ચોક્કસ સમજવું.

શ્રી વીરજિન સ્તુતિ–રાગ કલ્યાણ.

સાહેબ જિનવર નમીએ પ્રીતે,
કરીએ વિનતિ વારંવાર;
સંસારે બહુ કાળ ભમ્યા પણ,
કયાંઇ ન આવ્યો પ્રભુજી પાર;
હવે તુજ શાસનનો રસ લેવા,
અંતર ઉછળે છે આવાર–સાહેબ. ૧

ગણુધરને ત્રિપદી સંભળાવી,
શાસ્ત્ર રચાવ્યાં અપરંપાર;
અમ બાળકપર કૃપા કરીને,
અમને આપો તેનો સાર—સાહેબ. ૨
પંચમ કાળે તુમ વિયોગે,
પ્રતિમા આગમનો આધાર;
પૂર્ણાનંદ પ્રતાપી અમને,
આપો તે બન્ને પર પ્યાર—સાહેબ. ૩
શાસનનાં શુભ કાર્યો કરવા,
અમને આપો શૌર્ય અપાર;
નસ નસ બળ આપી પ્રભુ અમને,
રોમ રોમ દ્યો ન્યાયાચાર—સાહેબ. ૪
એક વખત પ્રભુ અમ અંતરમાં,
વ્યાપી કાપો દુઃખ અપાર;
એજ અરજ વિભુ કરીએ તમને,
હવે લગાડો નહિ બહુ વાર—સાહેબ. ૫

જ્ઞાનાનંદી પાઠશાળાના,
બાળકના સાચા આધાર,
તુજ કરૂણાની લહેરે રહીને,
મોક્ષ સુખ લેશું શ્રીકાર–સાહેબ. ૬

શ્રી શાંતિ જિન સ્તુતિ–રાગ કલ્યાણ.

ઓઁ શ્રી શાંતિનાથ સમરીએ.

વિશ્વસેન નૃપ અચિરાનંદન;
નમન પૂજન સેવન કરીએ–ઓઁ શ્રી શાંતિ. ૧
પારંગતનું શરણુ થહીને;
માનવદેહ સફળ કરીએ–ઓઁ શ્રી શાંતિ. ૨
શાંતિ વિધાયક નામ રટનથી;
પરમ શાંતિ પદ ઝટ વરીએ–ઓઁ શ્રી–શાંતિ. ૩
ભક્તવત્સલ ભવસંતતિછેદક;
જ્ઞાન પાત્ર સમ ભવહરીએ–ઓઁ શ્રી શાંતિ. ૪

ચાહે ન તુ મમ મંત્ર જપીને;
પુનિત પ્રભુ પગલે ચરીએ–ઓઁ શ્રી શાંતિ. ૫
દુર્લભ જિનગુણ અંગકરીને;
જઈ વસીએ શિવમંદિરીએ–ઓઁ શ્રી શાંતિ. ૬

શ્રી વીરજિન સ્તુતિ—રાગ કલ્યાણ.

ઉપકારી મહાવીર, અમારા ઉપકારી મહાવીર;
વંદન કરીએ વીર ! અમારા ઉપકારી મહાવીર.

અષ્ટ કર્મરિપુ નાશ કરીને, સિદ્ધ થયા ભગવાન;
તેમ કરી અમ તુજ બાળકડાં થઈશું તારી
સમાન—અમારા. ૧
તુજ ગુણગ્રામ હૃદયમાં ધરશું, રાખીશું તુજ નામ;
વિજય વાવટો જગ ફરકાવી, રચશું વિદ્યાધામ
અમારા. ૨
સ્યાદ્‌વાદ નય ભંગી પ્રમાણે, ઉત્તમ તત્વનું જ્ઞાન;
ભણી ભણાવી સંતજનોનાં ગાશું મંગળગાન
અમારા. ૩

તુજ મંદિરમાં આળેખીશું, પૂર્વ સાધુનાં ચિત્ર;
તને અને તુજ પગલે ચાલી, થાશું અમે
પવિત્ર—અમારાં. ૪

શ્રી વીરજિન સ્તુતિ-રાગ કલ્યાણ.

વંદો પદ ત્રિશલાનંદના,
પ્રભુ જ્ઞાની મહા ગંભીરના-વંદો.
સર્વ પુરંદર સેવિત સુંદર;
ધર્મ ધુરંધર ધીરના—વંદો ૧
વિશ્વ વિનાયક જે શિવદાયક;
સ્વામી શ્રાદ્ધ સમૂહના—વંદો. ૨
તીર્થપતિ તીર્થંકર શંકર,
દાતા સમકિત તીરના—વંદો. ૩
નાથ નિરંજન ભવ ભય ભંજન;
તાજ ઉજમના શિરના—વંદો. ૪

******

** સમાપ્ત. **

શ્રી રૂષભદેવનું સ્તવન

(દેશ મનોહર માલવો એ રાગ)

રૂષભ જીનેશ્વર સાંભળો સાંભળો મારી વાતરે
લક્ષ ચોર્યાશીમાં ફર્યો તુંહી મળ્યો મુને નાથરે (રૂ.
નરક નિગોદમાં હું ભમ્યો ભમ્યો અનંતો કાળરે
ભવ સમુદ્રથી તારીને સિદ્ધિ સુખ મુને આપોરે (રૂ.
તુજ ચરણકજની સેવના મુજ મન અતિ ઉલ્લાસરે
મુજ હૃદયમાં તું વસ્યો અંતર ન રાખું લગારરે (રૂ.
રાગ મોહને વશ થઇ નવી આદર્યો તુજ ધર્મરે
હવે ભવ તારણ તું મળ્યો સાચો શિવપુર સાથરે (રૂ.
પંચમ આરે તુજ મુરતિ ભવિ જીવને સુખદાયરે
સુરી મોહન ગુરૂ પામીને પ્રીતિ પ્રભુ ગુણ ગાયરે (રૂ.